

11385

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ԶՐՈՒՅՑՆԵՐ

ՔԱՂԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ 13 ԴԱՍ
ԿՈՍՅԵՐԻՏԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՊՐԱԿ II

ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ. ԿԵՆՏՐ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
Մ Ո Ս Կ Վ Ա, 1927

3(02)

Զ-16

3(02)

Р-16

310

4-65

25 SEP 2006

1 DEC 2009

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ԶՐՈՒՅՑՆԵՐ

ՔԱՂԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ 13 ԴԱՍ
ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հստ Կ. ՎԻՐԳԻՆՍԿՈՒ

1003
14325

ՊՐԱԿ II

ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՄՈՍԿՎԱ

1927

29 AUG 2013

14385

Напечатано в типографии Госиздата
„Красный Пролетарий“. Москва,
Пименовская ул., д. № 16,
в количестве 5000 экз.
Гл. лит № 64091.

Զրույց առաջին

ՄԵՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ.

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Ամեն մի յերկրի համար ել արդյունաբերության զարգացումը մեծ նշանակություն ունի: Նայելով թե ինչ չափով ե զարգացած այս կամ այն յերկրի արդյունաբերությունը, ըստ այնմ ել դատում են տվյալ յերկրի մասին: Որինակի համար՝ Ամերիկան կամ Անգլիան առաջավոր յերկրների շարքում են գտնվում հենց այն պատճառով, վոր նրանց արդյունաբերությունը ավելի մեծ տեղ ե բռնում և ավելի յե զարգացած, քան գյուղատնտեսությունը: Ի դեպ՝ պետք ե ասել, վոր Ամերիկայի գործարանները աշխատում են կատարելագործված մեքենաներով և այնտեղ տեխնիկան ավելի յե զարգացած, քան մյուս յերկրներում: Բացի դրանից, Ամերիկայի գործարաններում աշխատող բանվորների թիվն ել մեծ ե, իրենց գործին նրանք ավելի ծանոթ և ավելի վարժ են:

Բոլոր յերկրներում արդյունաբերությունը պատկանում ե կապիտալիստներին: Մեր յերկրում ևս մոտիկ անցյալում՝ ցարի, ժամանակավոր Կառավարության, դաշնակների որով գործարանները, հանքերը, յերկաթուղին,

51-91

նալերը պատկանում էյին կամ կապիտալիստներին, կամ պետութեանը, վոր նույն կապիտալիստների կազմակերպութեանն էր:

Ռուսաստանում Հոկտեմբերյան հեղափոխութեանից հետո, իսկ մեզ մոտ՝ Հայաստանում դաշնակներին քշելուց հետո, արդյունաբերութեանը անցավ պետութեան ձեռքը և կոչվում է պետական արդյունաբերութեան:

Պետութեանը կառավարում է թե՛ յերկրի վողջ արդյունաբերութեանը և թե՛ առանձին-առանձին գործարանները, հանքերը և այլն: Մեր յերկրի արդյունաբերութեանը կառավարելու համար հիմնված է Ժողովրդական Տնտեսութեան Գերագույն Խորհուրդ: Յերկրի մեջ գտնվող բոլոր գործարաններն ու ընդհանրապես արդյունաբերութեան բոլոր ճյուղերը կարող են աշխատել համերաշխ, իրար հետ համաձայնեցրած, մի ընդհանուր ծրագրով, յեթե պետութեանը, վորին պատկանում են յերկրի բոլոր գործարանները, այդ բոլորը կառավարե մեկ վարչութեան ղեկավարութեամբ:

Արդյունաբերութեան զարգացումը շատ մեծ նշանակութեան ունի յերկրի ծաղկման համար, մանավանդ գյուղական տնտեսութեան համար: Մի րոպե մեզ պատկերացնենք, թե ինչ կլինեք, յեթե արդյունաբերութեանը չզարգանար: Գյուղացին ստիպված կլինեք հողը փայտով, ձողով փորփրել: Չեք լինի նույնիսկ կացին, գերանդի, մեխ: Չեք լինի գործարանային կտորեղեն: Իսկ գյուղատնտեսական գործիքների ու մեքենաների մասին խոսք անգամ լինել չեք կարող:

Այդ ամենը գյուղացուն կարող է տալ միայն արդյունաբերութեանը: Գյուղն առանց քաղաքի ոգնութեան, ինչպես և քաղաքն առանց գյուղի աշակցութեան չեն կարող ապրել:

Յեթե գյուղն առանց քաղաքի և քաղաքն առանց գյուղի չեն կարող ապրել, կնշանակե արդյունաբերու-

թեանն էլ չի կարող զարգանալ՝ յեթե գյուղական տնտեսութեան վիճակը որեց-որ վատանա: Չի կարող, իր հերթին, գյուղական տնտեսութեանը զարգանալ, յեթե արդյունաբերութեանը կանգ է առած: Չկարծեք թե գյուղական տնտեսութեանը կախում ունի արդյունաբերութեանից միայն նրա համար, վոր արդյունաբերութեանը գյուղացուն տալիս է մեքենա, ապրանք: Գյուղական տնտեսութեանը կարող է զարգանալ, առաջ գնալ, յեթե նրա մթերքները ծախվում են: Ո՞վ է գնում գյուղացու աշխատանքի արդյունքը—հաց, միս բանջարեղեն, յուղ, պանիր, բրինձ և այլն: Իհարկե նա, ով ինքը չի մշակում հողը, չի պարապում անասնապահութեամբ: Չե՞ վոր յերկրագործը ինքը ցորեն չի գնում, իսկ կով ունեցողը՝ կաթ կամ յուղ: Այդ ամենը գնում են քաղաքում ապրողները, գլխավորապես բանվորները:

Ո՞վ է գնում գյուղացուց այն բոլոր արդյունաբերական-տեխնիկական մթերքները, վոր գյուղացիութեանն է տալիս—բուրդ, բամբակ, կտավատ, շաքար, ճակնդեղ և այլն: Ո՞ւմն են հարկավոր այդ մթերքները: Հայտնի բան է, վոր այդ ամենը հարկավոր են գործարաններին: Նրանք գնում են գյուղացուց այդ ամենը և գործարաններում դարձնում ապրանք: Այստեղից պարզ է, վոր արդյունաբերութեան զարգացման հետ կապ ունի գյուղական տնտեսութեան զարգացումը, վորովհետև արդյունաբերութեանը կարող է գյուղացուց մեծ չափերով գնել գործարանների համար հում նյութեր:

Պետք է ասել նաև, վոր արդյունաբերութեանը շահագրգռված է գյուղական տնտեսութեան զարգացմամբ վոչ միայն նրա համար, վոր գյուղը քաղաքի բանվորներին հաց է տալիս, իսկ գործարաններին՝ հում նյութ: Արդյունաբերութեան, ինչպես և գյուղական տնտեսութեան համար անհրաժեշտ է, վոր ապրանքները ծախվեն: Յեթե գյուղացին շատ ապրանք է գնում գործարաններից, կնշանակե՝ ար-

գյուղնաբերութեան գործերը լավ են: Իսկ ո՞վ է գլխավոր-
վորապէս գնում քաղաքի ապրանքները: Իհարկէ գյուղա-
ցին: Այստեղից պարզ է, վոր գյուղացին կարող է շատ
ապրանք գնել միայն այն դեպքում, յետե նա բավական-
աչափ ունի հացահատիկ, բամբակ և այլն, վորի ավելորդ
մասը կարող է ծախել: Յետե գյուղական տնտեսութեան
ուժեղանում և արդյունավետ է դառնում, կնշանակէ գյու-
ղացին կարող է գնել գյուղատնտեսական մեքենաներ,
յերկաթեղեն և ուրիշ ապրանք, վոր քաղաքն է պատ-
րաստում:

Այսպիսով գյուղական տնտեսութեան համար անհրա-
ժեշտ է, վոր արդյունաբերութեանը զարգանա, իսկ ար-
դյունաբերութեան համար անհրաժեշտ է, վոր զարգանա
գյուղական տնտեսութեանը:

Արդյունաբերութեան և գյուղական տնտեսութեան այս
փոխադարձ կախումն հիմք է ստեղծում քաղաքի և գյուղի
զոդման համար, բանվորի և գյուղացու տնտեսական դա-
շինքի համար:

ՀԱՐՑԵՐ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչո՞ւ մեր ար-
դյունաբերութեանը կոչվում է պետական արդյունաբերու-
թեան:

Գյուղական տնտեսութեան համար ի՞նչ նշանակութեան
ունի արդյունաբերութեանը:

Ի՞նչ նշանակութեան ունի արդյունաբերութեան համար
գյուղական տնտեսութեանը:

ՄԵՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱՅԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ.

Համաշխարհային պատերազմից առաջ Ռուսաստանի
գործարաններում պատրաստվում էին ապրանքներ, վո-
րոնց պահանջը մեծ էր (մեխ, սապոն, նավթ, չիթ, ամա-
նեղեն և այլն). այդպիսի ապրանք արտադրվում էր

յերկու միլիարդ հարյուր միլիոն ռուբլու: Այդ ապրանքների
յերկու յերրորդական մասը գյուղ էր գնում:

Բացի դրանից, գյուղը քաղաքից գնում էր գյուղատն-
տեսական մեքենաներ, հանքային պարարտացման միջոց-
ներ մոտ 40 միլիոն ռուբլու, և գործարանային ուրիշ ապ-
րանքներ՝ 300 միլիոն ռուբլու: Արդյունաբերութեան այն
մասը, վոր Ռուսաստանում համաշխարհային պատերազ-
մից առաջ գյուղ էր գնում, կազմում էր 1 միլիարդ
780 միլիոն ռուբլու: Այստեղ եյականը այն է, թե ինչ
ապրանք էր արդյունաբերութեանը տալիս գյուղին, և
այն, վոր այդ ապրանքը - գնողը գյուղացին էր: Այժմ էլ
մեր խորհրդային յերկրում արդյունաբերութեան գլխավոր
գնողը գյուղացին է: Այդ այն պատճառով է, վոր խորհրդա-
յին Միութեան ազգայնակշիւթեան մեծ մասը կազմում է
գյուղացիութեանը: Հին Ռուսաստանի արդյունաբերու-
թեանը շատ էր հեռ մնացել ոտար յերկրների արդյունա-
բերութեանից: 1914 թվին թագավորի սկսած պատե-
րազմը ավելի ևս քայքայեց արդյունաբերութեանը: Իսկ
քաղաքացիական կռիւ որերին մեր յերկրի արդյունաբե-
րութեանը համարյա կանգ առավ:

Այդ տարիներին մեր յերկրի գործարաններից շատերը
բոլորովին կանգ առան: Ածուխ և նավթ համարյա չեյին
ստացվում, հանքերի աշխատանքը դադարեց, իսկ բանվոր-
ների մեծ մասը հաց ճարելու համար ստիպված էր գնալ
գյուղ և այնտեղ մի կերպ ապրել: Պարզ է, վոր արդյու-
նաբերութեանը այդ դրութեան մեջ չէր կարող գյուղացուն
տալ անհրաժեշտ քանակութեամբ ապրանք:

Այսպէս, որինակի համար՝ 1913 թվին Ռուսաստանի
արդյունաբերութեանը 5 միլիարդ 620 միլիոնի ապ-
րանք էր բաց թողել, իսկ 1920 թվին, յետե հին գներով
հաշվենք, միայն 1 միլիարդի ապրանք: Ուրիշ խոսքով՝

100 միլիոն փութ կամ արշին ապրանքի փոխարեն միայն 17 միլիոն:

Այստեղ բերում ենք մի փոքրիկ պատկեր, վորը ցույց է տալիս, թե ինչպես մեր արդյունաբերությունը 1920 թվին ընկել էր:

1913 թվին արդյունաբերությունը սվել է՝

Ածուխ՝	1,745 միլ. փութ,
Յերկաթ և պողպատ՝	259 միլիոն փութ,
Խոփ՝	667 հազար հատ,
Մանուֆակտուրա՝	3,185 միլ. արշ.

1920 թվին արդյունաբերությունը սվել է՝

Ածուխ՝	445 միլիոն փութ,
Յերկաթ և պողպատ՝	10 միլիոն փութ,
Խոփ՝	89 հազար հատ,
Մանուֆակտուրա՝	210 միլիոն արշ.

Այժմ տեսնենք, թե ինչ դրության մեջ է մեր արդյունաբերությունը:

Մեր յերկրի արդյունաբերությունը սկսում է զարգանալ 1921 թվից: Այժմ մենք արդեն հասել ենք նախապատերազմյան շրջանի աստիճանին՝ մեր արդյունաբերության տված ապրանքների քանակի խնդրում:

1925—26 թվին մեր արդյունաբերությունը հասավ նախապատերազմյան շրջանի արդյունաբերության 95%: Մեր թշնամիները շատ ելին խոսում և նույնիսկ ծիծաղում էլին մեզ վրա, ասելով, թե մենք չենք կարող վերականգնել յերկրի քայքայված տնտեսությունը: Այժմ նրանք ել ստիպված են խոստովանել, վոր մենք արդեն հասել ենք նախապատերազմյան շրջանի աստիճանին: Այս տարի մենք վոչ միայն կհասնենք 1913 թ. թվերին, այլև, արդյունաբերության մի քանի ճյուղերում, մենք նույնիսկ առաջ կանցնենք: Որինակի համար՝ ելեքտրական արդյունաբերու-

թյան նկատմամբ դեռ անցյալ տարի նախապատերազմյան թվից անցել էլինք, իսկ այս տարի մեկ ու կես անգամ մեր ուժերը ավելի կլինեն:

Ավելի դանդաղ է զարգանում մեր մետաղագործությունը, վոր պատերազմի ընթացքում շատ եր քայքայվել և պահանջում է, վորպեսզի նոր մեքենաներ ձեռք բերենք:

1926 թվի վերջին մեր յերկրի արդյունաբերությունը իր բոլոր յետ մնացած ճյուղերում կհասնի հին չափերին: Բայց այդ քիչ է: Յեթե մենք ասում ենք, վոր մեր արդյունաբերությունը հասնում է նախապատերազմյան չափերին, այդ դեռ չի նշանակում, վոր մենք դրանով բավականանալու յենք: Վոչ: Այդ ասում ենք նրա համար, վորպեսզի հեշտ լինի համեմատել—արդյո՞ք մենք զարգանում և առաջ ենք գնում, թե՞ վոչ: Իսկ մեր յերկիրը, վոր դիմում է դեպի սոցիալիզմ, չի կարող բավականանալ միայն նախապատերազմյան շրջանի արդյունաբերության նորմայով, մանավանդ վոր Ռուսաստանի արդյունաբերությունն այն ժամանակ յետ եր մնում:

Համամիության Կոմունիստական Կուսակցության XIV Համագումարն այդ առթիվ հանեց վորոշ բանաձև: Նա ասաց, վոր Կուսակցության և Խորհրդային իշխանության գլխավոր խնդիրը կայանում է նրանում, վորպեսզի մեր յերկրում կառուցենք սոցիալիզմ: Իսկ այդ նշանակում է, վոր մենք պիտի շատ լուրջ ուշադրություն դարձնենք մեր արդյունաբերության վրա,—հարկավոր է ուժեղացնել, ամրացնել արդյունաբերությունը, նոր գործիքներով, մեքենաներով հարստացնել մեր գործարանները, լայնացնել և շինել նոր գործարաններ: Այդ ամենը հարկավոր է այնպես անել, վորպեսզի մեր յերկիրը կախում չուենա ոտար կապիտալիստական յերկրներից: Չե՞ վոր մինչև այժմ հին Ռուսաստանում մեքենաներ պատրաստող գործարանների թիվը շատ քիչ էր: Ռուսաստանի արդյունաբերու-

թյունը կախումն ունի ոտար յերկրներէց, վորովհետեւ արդէյունաբերութեան և գյուղական տնտեսութեան համար ամենաանհրաժեշտ մեքենաները ստացվում էին արտասահմանից: Կոմունիստական Կուսակցութեան XIV Համագումարը հրահանգեց կառուցել այնպիսի գործարաններ, վորտեղ շինվեն մեքենաներ, տրակտոր, վորպեսզի ոտար լծից մեր արդէյունաբերութեանն ազատվի:

ՀԱՐՅԵՐ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ի՞նչ գրութեան մէջ եր արդէյունաբերութեանը Ռուսաստանում մեծ պատերազմից առաջ:

Ի՞նչ ազդեցութեան ունեցավ պատերազմը արդէյունաբերութեան վրայ:

Ի՞նչու Խորհրդային իշխանութեանը չի կարող բավականանալ միայն հին արդէյունաբերութեանը վերականգնելով:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԵՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՈՉՈՒՄ ԵՆՔ ՎՈ՞Չ ՄԻԱՅՆ ՊԵՏԱԿԱՆ, ԱՅԼ ՅԵՎ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ.

Աշխատում են մեր գործարանները, ազմկում այնպես, ինչպես առաջ: Բայց բոլորովին այլ վերաբերմունք ունեն այնտեղ աշխատող բանվորները և այլ կերպ է ծախսվում արդէյունաբերութեանից ստացված արդէյունքը — ոգուտը: Այժմ տեսնենք, թե ինչով է տարբերվում Խորհրդային յերկրի գործարանը կապիտալիստականից:

Ամենից առաջ, կապիտալիստական արդէյունաբերութեանն ունի գործարանատեր և բանվոր: Գործարանատիրոջն է պատկանում գործարանն ու նրա միջի հարստութեանը՝ հում նյութը, վառելիքը, մեքենաները: Այնտեղ բանվորին պատկանում է միայն նրա բանվորական ուժը՝ ձեռքերը: Գործարանատերը գնում է նրա բանվորական ուժը և աշխատեցնում նրան: Այն ամենը, ինչ գործարանում շինվում է բանվորի ձեռքով՝ պատկանում է գործարանատիրոջը: Գործարանատերը աշխատեցնում է բանվորին,

գործարանը պահում է միայն նրա համար, վորպեսզի ոգուտ ստանա: Կապիտալիստն ոգուտ է ստանում, վորովհետեւ շահագործում է բանվորին, վորովհետեւ աշխատանքի մեծ մասն իրեն է վերցնում: Այդ — այսպէ՛ս է տեղի ունենում: Ասենք թե մի բանվորը որվա ընթացքում կարող է 2 ուրբու ապրանք պատրաստել գործարանում: Կապիտալիստը բանվորին վարձելով, մի ուրբի աշխատավարձ է վճարում: Բանվորն իր աշխատանքի վճարի միայն կեսն է ստանում, իսկ մյուս կեսը՝ մի ուրբին մնում է կապիտալիստին, վորպէս ոգուտ: Այդ ոգուտի մի մասը կապիտալիստը ծախսում է իր անձնական պետքերին, այսինքն՝ ապրում է ուրիշի աշխատանքով, իսկ ոգուտի մյուս մասը գործ է գնում արդէյունաբերութեանը լայնացնելու համար:

Բոլորովին այլ հիմքերի վրա յէ դրված մեր պետական արդէյունաբերութեանը, վոր բանվորա-գյուղացիական կառավարութեան սեփականութեանն է: Պետական արդէյունաբերութեան մէջ չկա գործարանատեր և սրա բանվոր: Պետական արդէյունաբերութեան տերը աշխատավորութեանն է, վորի մասն է կազմում և բանվորութեանը:

Իսկ ո՞վ է բանվորին ընդունում գործարան ու նրան աշխատավարձ վճարում: Այդ ամենն անողը պետութեանն է, վոր ունի իր ներկայացուցիչները գործարաններում՝ գործարանի պետը (գիրեկտոր): Աշխատավարձը նշանակում է պետութեանը արհեստակցական միութեանների հետ միասին: Այդ կարգը հաստատվել է այն նպատակով, վորպեսզի աշխատավարձը համապատասխանի արդէյունաբերութեան: Յեթե այդպէս չանենք, գիտե՞ք ինչ կարող է ստացվել: Որինակի համար՝ վերցնենք և բանվորներին նշանակենք շատ բարձր աշխատավարձ: Չե՞ վոր մի տարուց հետո այդ գործարանից վոչինչ չի մնա: Բանվորներին բարձր աշխատավարձ վճարելու համար պետք կլինի ծախել ամեն ինչ, նույնիսկ մեքենաները: Պե-

տությունը բանվորների համար նշանակում է աշխատի աշխատավարձ, վոր արդյունաբերությունը կարողանա ուժեղանալ, լայնանալ և զարգանալ:

Կապիտալիստական արդյունաբերությունն ընդարձակվում է շնորհիվ այն ոգուտի, վոր կապիտալիստն է ստանում: Իսկ ի՞նչ միջոցներով է մեր արդյունաբերությունը լայնանում: Նույնպես շնորհիվ նույն ոգուտի, վոր կուտակվում է արդյունաբերության մեջ: Կապիտալիստի ոգուտը յերկու գլխավոր մասի յե բաժանվում: Մի մասը գնում է կապիտալիստի ծախքերը ծածկելու, իսկ մյուս մասը՝ արդյունաբերությունը լայնացնելու: Կապիտալիստն իր գործարանը լայնացնում է, վորպեսզի նոր ոգուտներ ստանա և ելի հարստանա: Պետական արդյունաբերության ոգուտն այլ կերպ է ծախսվում: Նա չորս մասի յե բաժանվում: Պետութունը այդ ոգուտի մի մասը վերցնում է հոգուտ պետական գանձարանի և հատկացնում է ժողովրդական լուսավորությանը, հիվանդանոցներ պահելու, կարմիր բանակի պետքերին, գյուղացիության համար գյուղատնտեսական կայաններ կազմակերպելուն և այլն:

1925—26 թվին մեր արդյունաբերությունը պետությանը տվեց 162 միլիոն ոսկու ոգուտ: Ինչպես տեսնում եք, արդյունաբերության ոգուտի մի մասը գնում է գյուղի պետքերը ծածկելու համար: Ոգուտի մյուս մասը գնում է արդյունաբերության լայնացմանը: Գնվում են նոր մեքենաներ, շինվում են նորանոր գործարաններ և այլն: Յերրորդ մասը գնում է այսպես կոչված՝ պահեստի ֆոնդի համար: Սրա նպատակն է գումարներ պահել նոր շինարարական աշխատանքների և զանազան անակնկալ դեպքերի համար (յերաշտ և այլն): Յեւ վերջապես, չորրորդ մասը գնում է բանվորների կյանքը բարելավելու գործին: Շինվում են նոր բնակարաններ, յերեխաների հա-

տար մանկավարժներ, մանկամսուրներ, բանվորական մկումբներ և այլն:

Այսպիսով, պետական արդյունաբերության ոգուտն ընկնում է վոչ թե մասնավոր մարդկանց զբաղանք, այլ յերկրի աշխատավորության կյանքը բարելավելու գործին և հատկացվում:

Կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերության զարգացումը կնշանակե — բանվորության շահագործման զարգացում: Յեթե կապիտալիստական յերկրում շատանում է գործարանների թիվը, շինվում են նոր գործարաններ, կնշանակե մեծանում է նաև բանվորների թիվը, վորոնք ընկնում են կապիտալիստների ճանկը ու շահագործվում: Այդ՝ միևնույն ժամանակ կնշանակե — կապիտալիստների ուժեղացում: Պետական արդյունաբերության ուժեղացումը Խորհրդային յերկրում, յուրաքանչյուր նոր գործարանի կառուցումը — կնշանակե մեր յերկրի աղքատության և քայքայման նվազում, կնշանակե — մենք մի քանի քայլ մոտենում ենք սոցիալիզմին: Յենթադրենք թե կառուցված են ևս մի քանի նոր գործարաններ, դրանք ամեն տարի նորանոր ոգուտներ կտան պետությանը: Յեւ պետությունը բաց կանի նորանոր դպրոցներ, հիվանդանոցներ, կշինվեն նոր տներ, կբարվոքվի գյուղատնտեսության վիճակն և այլն, կավելանա բանվորների թիվը, վորոնք կաշխատեն առանց կապիտալիստների և յերկիրը ավելի կմոտենա սոցիալիզմին:

Այսպիսով, մեր յերկրի գործարանները բանվորներին չեն շահագործում: Նրանց աշխատանքի արդյունքը հատկացվում է աշխատավորության կյանքի լավացմանը: Այդ կնշանակե վոր մեր արդյունաբերությունը վոչ միայն պետական է, այլ և սոցիալիստական:

Առաջին գլխում ասված է, վոր սոցիալիզմ է կոչվում այն տեսակ իրավակարգը, վորտեղ հողը, գործարանը

պատկանում են վոչ թե առանձին անհատներին, վորոնք կարող են իրենք հարստանալ, իսկ ուրիշներին շահագործել, այլ պատկանում են բոլոր աշխատավորությանը միասին: Այդ ժամանակ հողն ու գործարաններն աշխատավորությանը պիտի տան այնքան ապրանք, վորքան նրանց հարկավոր է: Առաջինին մենք արդեն հասել ենք. հողն ու գործարանը Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության մեջ պատկանում են աշխատավորությանը, իսկ յերկրորդին մենք ձգտում ենք որեց-որ, տարեց-տարի: Սոցիալիստական արդյունաբերության զարգացումը հիմք է հանդիսանում յերկրի հետագա զարգացման:

ՀԱՐՅԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ի՞նչով է կապիտալիստական գործարանը տարբերվում սոցիալիստականից: Ինչի՞ վրա յե ծախսվում արդյունաբերության ոգուտը: Ինչո՞ւ մեր արդյունաբերությունը կարելի չէ սոցիալիստական անվանել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Մինչև պատերազմը Հայաստանի թե հանքերը և թե մեծ գործարանները գտնվում էին արտասահմանյան կապիտալիստների, գլխավորապես ֆրանսիացիների ձեռքում: Յեվ մենք չգիտեինք, թե նրանք տարեկան ինչքա՞ն էին թալանում մեր հանքերը: Իսկ հիմա մեր յերկրի թե հանքերը և թե գործարանները պետականացրած են և նրանց ոգուտը գնում է մեր յերկրի շինարարության համար:

1924—25 տնտեսական տարվա ընթացքում միայն Ղափանի հանքերից պղինձ է արտադրած 88,640 փութ, իսկ 25—26 տնտեսական տարում—345,800 փութ:

Նույն Ղափանի գործարաններում 1924—25 տնտեսական տարում պղինձ է արտադրած 30,860 փութ, իսկ 1925—26 տնտեսական տարում՝ 39,530 փութ:

Ալլահվերդու հանքերից 25—26 տնտեսական տարվա ընթացքում 235,000 փութ պղինձ է արտադրած:

Կարբիտ, վոր գործ են ածում լուսավորության համար, 1924—25 տնտեսական տարում՝ 8,150 փութ, իսկ 1925—26 տնտեսական տարում՝ 16 հազար 990 փութ:

Պղինձ՝ 1924—25 տնտեսական տարում՝ 10,526 փ., իսկ 1925—26 տնտեսական տարում՝ 9,397 փութ:

Ծծմբային Կոլչեգան է պատրաստված 1925—26 տնտեսական տարում՝ 24,000 փութ:

Կաշեգործարանը 1922—23 տնտեսական տարում պատրաստել է 6,753 մեծ և 27,883 մանր կտոր կաշիներ: Իսկ 1925—26 տնտեսական տարում՝ 10,611 մեծ և 96,150 մանր կտոր կաշիներ:

«Արարատ» գործարանը 1923—24 տնտեսական տարում արտադրել է 802,800 ո. ապրանք: Իսկ 1925—26 տնտեսական տարում՝ 1,972,000 ուղբլու:

Հայաստանի Ժողանտխորհրդ, վորը ընդգրկում է մեր յերկրի համարյա բոլոր մեծ գործարաններն ու հանքերը, 1924 թվին ուներ 810 բանվոր և 130 ծառայող: 1926 թվին՝ 3,782 բանվոր և 332 ծառայող: Իսկ 1927 թվին նախատեսված է ունենալ 5,333 բանվոր:

Ինչպե՞ս ապրանք է արտադրում Ժողճեխորհրդ. 1923—1924 տնտեսական տարում՝ 1,712,600 ուղբ., իսկ 1925—1926 տնտեսական տարում՝ 5,385,000 ուղբլու, և ըստ ծրագրի՝ 1927 թվին արտադրելու յե 12,870,800 ուղբլու ապրանք:

Չկնաքածուքյան զարգացումը Հայաստանում. Մինչև Խորհրդայնացումը թե ինչքա՞ն ձուկ էր տարեկան վորսվում Սևանա լճից, այդ մասին վոչ մի տեղեկություն չկա, վորովհետև անընդհատ կապալով է տրվել մասնավոր մարդկանց, վորոնք աշխատել են վորքան հնարավոր է շատ թալանել:

1923—24 տնտեսական տարվա ընթացքում Հայաստանում միանում է մի մասնավոր կապալառվի հետ և նույն տարին

միասին ամբողջ լճից վորսում են 11.000 փութ իշխան
ու կողակ ձուկ:

1924 թվի գարնանը ժողտնտիսորհը վորոշում է, վոր
Սեանա լճի ձուկը պիտի պետական հիմնարկությունը ոգ-
տագործի և հարմար է գտնում իրավունքը միմիայն Հայ-
առին տալ:

Հայառը, համաձայն այդ վորոշման, 1924 թ. սեպ-
տեմբերի 1-ին հիմնում է ձկնաբուծական բաժին և առաջին
ձկնաբուծական կայանը հիմնում է Նորագուղում:

Նույն թվին, 1924—25 տնտեսական տարում, ձուկ-
բաժինը վորսում է 20.000 փութ, հետևյալ 1925—26
տնտեսական տարում 28 հազար փութ, իսկ հիմա՝ 1926—
27 տնտեսական տարվա ընթացքում նախատեսված է
վորսալ 42 հազար փութ, այսինքն, մոտ 4 անգամ ավել,
քան 1923—24 տնտեսական տարվա ընթացքում: Համա-
ձայն մասնագետների ասածներին, այս թիվը բարձրա-
նալու յե մինչև 100.000 փթի՝ մի տարվա ընթացքում:

Սկզբում Հայառի ձկնաբուծական բաժնում աշխա-
տում էին 43 բանվոր, իսկ հիմա աշխատում են 515
բանվոր, վորոնք գործ են անելու 25 ուռկան:

Սեանա լճի մեջ կանառ ալիսի կեր, վորը իշխանն
ու կողակը չեն ուտում, իսկ այդ կերով կարելի չե լճում
բազմացնել սիգա կոչված ձուկը, վորից մինչև սեպտեմբեր
լճից արդեն վորսվել է մոտ 8.000 փ:

Սիգայի բազմացումը շարունակվում է:

Պեմգայի արտադրությունը Հայաստանում. Առաջ ամ-
բողջ Ռուսաստանում տարեկան 120.000 փութ պեմգա
էին գործածում:

Պեմգայից գործարաններում պատրաստում են գա-
նազան փոշիներ և գլխավորապես մետաղ մաքրելու համար
են այդ գործադրում: Ռուսաստանի բանեցրած պեմգայի
100.000 փութը մատակարարում էին Բելգիայի, Գեր-

մանիայի, և գլխավորապես Իտալիայի առևտրականները,
քանի վոր հենց իրենց ձեռքերում էին գտնվում պեմ-
գայի հանքերը, և միայն մնացած մասը գտնում էին Ղարսից:

Իսկ հիմա ամբողջ խորհրդային հանրապետություն-
ների գործարաններում գործածվող պեմգան Հայաստանից
է գտնում, Մնի կայարանի մոտ գտնվող հանքերից, վորտեղ
հազարից ավելի բանվորներ են աշխատում:

Պեմգան բավականին թանգ գին ունեցող հանք է,
փութը մոտ 8 ուռլի արժե:

Պեմգայի հանքերը գտնված են խորհրդային իշխա-
նության որով: Առաջ այդ հանքերը գտնելու մասին չէին
մտածում, քանի վոր այդ բանն արտասահմանյան կապի-
տալիստների շահերին ձեռնադռ չէր:

ԵԼԵՔՏՐՈՖԻԿԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.

Հայաստանի անտառները շատ քիչ են, քարածուխի
հանքեր ել համարյա թե չկան:

Դրա համար ել մի ուրիշ յեղ ու միջոց պիտի փնտը-
ռենք վառելիքի և լուսավորության կարիքները բավարա-
րելու համար: Յեվ այդ միջոցը ելեքտրոֆիկացիան է,
վորը ստացվում է մեր յերկրի ջրերի ուժից: Հայաստանի
ջրերն ամենապակասը կարող են տալ 500 հազարից մինչև
600 հազար ձիու ուժ կամ ենեհգիա:

Մինչև խորհրդայնացումը Հայաստանում, թե ջրով և
թե նավթով բանող ելեքտրական կայարանների ուժը միա-
սին վերցրած հավասար եր 3.805 ձիու ուժի, վորից
միայն ջրով բանողը 2.530 եր: Ինչպես տեսնում ենք, մինչև
խորհրդայնացումը մեր յերկրի ունեցած ենեհգիայի միայն
կես տոկոսն է ոգտագործվել:

Հայաստանում գոյություն ունեցող ելեքտրական կա-
յարանները խորհրդային իշխանության ձեռքն անցան բո-
լորովին քայքայված դրության մեջ: Խորհրդային իշխա-

նությունը հատուկ յեռանդով կարողացաւ այս վեց տարվա ընթացքում վերականգնել ու կարգի բերել վո՛չ միայն յեղածներն, այլ և կառուցեց նոր հսկայական կայաններ:

22 թվից սկսած Հայաստանում կառուցվել են հետևյալ ելեքտրական կայանները—

1) Ստեփանավան	300	ձիու ուժի.
2) Մեղրի	150—400	» »
3) Նոր-Բայազետ	210	» »
4) Ղաչաղան	50	» »
5) Ղարաքիլիսա	125—400	» »
6) Յերեան	2600—5200	» »
7) Լենինական	3000—7000	» »
8) Իջևան	500—2000	» »
9) Զրախոր	900—2000	» »

Ընդամենը 17,560 ձիու ուժ:

Ուրեմն, 6 անգամ այդ ուժն ավելացել է խորհրդային իշխանության որով:

Ելեքտրոֆիկացիան, բացի լույս տալուց, մեր յերկրի համար մեծ նշանակություն ունի: Ելեքտրոֆիկացիայի շնորհիվ մենք կարող ենք գործի գցել նոր գործարաններ, այդ գործարաններում պատրաստել զանազան պարարտանյութեր:

Ելեքտրական ուժով կարող ենք բանեցնել նոր ձևի տրակտորներ (առանց նավթի), սերզատներ, սերմագործիչ, կալսող և այլ գյուղատնտեսական մեքենաներ:

Ելեքտրոֆիկացիան հնարավորություն կտա մեզ մոտ մեծ չափերով զարգացնել մեր գյուղատնտեսությունն ու արդյունաբերությունը: Ահա ինչու ելեքտրոֆիկացիայի զարգացման վրա մեր կառավարությունն ու կոմունիստական կուսակցությունը մեծ ուշադրություն են դարձնում:

ԽՆԴԻԲՆԵՐ՝ ԿՍՐԴԱՑԱԾԸ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.

Պարզեցեք, թե ի՞նչ արդյունաբերական ապրանքներ և գործածում ձեր գյուղը: Հաշվեցե՛ք, թե վերջին տարիների ընթացքում գյուղը շա՞տ թե՞ ավելի քիչ ապրանք է ստանում:

Յեթե ձեզ մոտ գործարան կա, կազմակերպեցեք եքսկուրսիա: Ուշադրությամբ հետևեցե՛ք, թե ինչո՞վ է տարբերվում բանվորի աշխատանքը գյուղացու աշխատանքից:

Ձեր գյուղի հետ, կամ ձեր գյուղի այս կամ այն հիմնարկի շեֆի հետ (յեթե այդպիսին կա) կապ հաստատեցեք: Խնդրեցեք, վորպեսզի ձեզ դասախոսություն կարդան արդյունաբերության մասին կամ այն մասին, թե ինչպես են ապրում և աշխատում քաղաքում:

ՄԵՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՇԵՏԱԳԱ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ.

ԽՈՇՈՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՎԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

Առաջին զրույցից հայտնի յե, վոր մեր յերկրի տընտեսությունը բաղկացած ե բազմաթիւ վո՛չ - միատեսակ մասերից: Մենք ունենք խոշոր գործարանային արդյունաբերություն, ինչպէս, որինակ՝ մեքենագործական, մետաղագործական գործարաններ, մեծ հանքավայրեր և հանքասրահներ, յերկաթուղի և այլն: Կա նաև գործարանային միջակ արդյունաբերություն: Կա արհեստավորների և տնայնագործների արդյունաբերություն: Բացի այդ բոլորից կանաւ գյուղատնտեսական տնտեսություն, վոր բաղկացած ե միլիոնավոր մանր և ամենամանր տնտեսություններից:

Ինչքան ել տարբեր մասերից բաղկացած լինեն մեր յերկրի տնտեսության մասերը, այնուամենայիւ նրանք միմյանց վրա ազդում են, իրարից կախումն ունեն: Անցյալ զրույցում մենք ասացինք, վոր արդյունաբերությունը կախում ունի գյուղատնտեսությունից և ընդհակառակը: Մի անգամ ևս կրկնենք. պետք ե ասել, վոր միայն արդյունաբերությունն ե հնարավորություն տալիս տնտե-

սության զարգացման: Նախ և առաջ, հիշենք, վոր միայն այն տնտեսությունները կարող են լավ զարգանալ, վորոնք ունեն մեքենաներ, վորոնք մեծանում են տեխնիկայի նորությունները ոգտագործելով: Իսկ մենք գիտենք, վոր մանր տնտեսությունները այդ անել չեն կարող: Վերջնենք, որինակի համար, հենց արդյունաբերության յերկու զանազան ճյուղեր՝ խոշոր և միջակ արդյունաբերությունները: Այն, ինչ անում ե խոշոր արդյունաբերական գործարանը, չի կարող անել միջակը:

Խոշոր արդյունաբերությունն ունի այն առանձնահատկությունը, վոր այնտեղ կան լավ մեքենաներ, տեխնիկական միջոցներ, գործ են ածվում լավ գործիքներ, այնինչ մանր գործարաններում և արհեստանոցներում, տեխնիկայի բացակայության պատճառով, աշխատանքը կատարվում ե ձեռքով: Վոր մեքենայի աշխատանքը ավելի ձեռնտու յե քան ձեռքի աշխատանքը—ցույց ե տալիս հետևյալ պատկերը.

Մի գույգ կոշիկ կարելու համար հարկավոր ե՝

	Ինչքան ժամանակ ե պետք		մեքենայով աշխատելիս
	ձեռքով	մեքենայով	խնայողություն ե լինում
աշխատելիս	աշխատելիս	աշխատելիս	
Մեկ խիելու 40 բոպե	15 բոպե		64%
Ռանդելու 80 »	3 »		96%
Կպցնելու 80 »	3 »		96%

Ձեռնարկությունը վորքան խոշոր ե, նույնքան նրա տեխնիկական հարմարությունները կատարելագործված են, վոր կնշանակե նա ավելի արդյունավետ ե, արագ և հաշող ե աշխատում և ավելի եժան ապրանք ե արտադրում:

Տնտեսելու տեսակետից, ի հարկե, խոշոր ձեռնարկությունն ավելի ձեռնտու յե, քան փոքրը: Թե շենքի, թե մեքենաների, թե վառելիքի և թե հում նյութի խնայողություն կլինի: Ի՞նչ եք կարծում, վո՞րն ե հեշտ և եժան: Կառուցել մի

մեծ, կատարելագործված գործարան, թե՞ հազար հատ մանր գործարաններ, վորոնք կարողանան տալ այնքան ապրանք, վորքան այդ մեծ գործարանը: Ի հարկե — առաջինը:

Խոշոր արտադրությունը ձեռնտու յե նաև գյուղատնտեսության մեջ: Կարելի յե նույն որինակը բերել և այստեղ: Որինակի համար, ունենք գյուղական մի մեծ տնտեսություն: Այդ տնտեսության մեջ աշխատում են — ցանում, հնձում, ամեն տեսակ աշխատանք կատարում մեքենաներով: Մեքենայով աշխատելն այստեղ ել ձեռնտու յե, ինչպես և արդյունաբերության մեջ: Լծկանի ոգնությամբ կամ ձեռքով կատարած աշխատանքը թե՛ շատ ժամանակ ե խլում և թե՛ թանկ ե նստում: Որինակի համար՝ վերցնենք տրակտորի և լծկանի աշխատանքը:

«Փորձոն» տրակտորի 16 ժամյա բանվորական որվա աշխատանքը այս կերպ ե վորոշվում՝

Տրակտորի արժեքի շիջուցումն 5 տարվա ընթացքում (5.400 ռ. բաժանած 5-ի վրա, կստանանք 480 ռ. տարեկան) —

Այդ կազմում ե որակտն	4 ռ. 80 կ.
Վարելային ընկերությանը փոխառվության դիմաց վճարվող տարեկան տոկոսները (18 $\frac{1}{2}$ -ի հաշվով)	4 ռ. 32 կ.
Որակտն 4 փ. նավթ, 1 ռ. 16 կողեկով	4 ռ. 64 կ.
Բենզին	1 ռ. 20 կ.
2 մոտորիստի աշխատավարձ	4 ռ. —
Յուղ քսելու համար	2 ռ. 60 կ.
Հերթական ուսման	1 ռ. 40 կ.
Ջանադան ծախսեր	1 ռ. —

Ընդամեն որեկան 23 ռ. 76 կ.

Այսպիսով՝ 16 ժամյա բանվորական որվա աշխատանքը հավասար ե 23 ուրբի 76 կողեկի: «Փորձոն» տրակտորը «Ուրվեր» № 7 յերկմարմին խոփով, վոր միանգամից մեկ արշին տարածություն կարող ե վերցնել, մի ժամվա ընթացքում $\frac{1}{4}$ դեպյատին հող ե հերկում: Իսկ 16 ժամվա

ընթացքում (տրակտորիստները իրար փոխում են 8 ժամ աշխատելուց հետո) — 4 դեպյատին:

Բանից դուրս ե գալիս, վոր մի դեպյատին հող տրակտորով վարելու համար հարկավոր ե 5 ռ. 94 կ. ծախք: Յեթե ձիով (լծկանով) վարելու լինենք, ի՞նչ դուրս կգա: Մի ձին կարող ե իր հետևից քաշ տալ այնպիսի գութան կամ արոր, վորոնց խոփը կարող ե 6 դյույմ լայնությամբ հող վերցնել: Յեթե ձին 10 ժամ աշխատի, նա կկարողանա միայն $\frac{1}{3}$ դեպյատին հող վարել: Մի դեպյատին հող վարելու համար հարկավոր ե 3 որվա աշխատանք: Յեթե մարդու և ձիու աշխատանքը մի որվա ընթացքում գնահատենք 3 ռ. 50 կողեկի, կնշանակե, վոր մի դեպյատին վարելու համար հարկավոր ե 10 ուրբի 50 կողեկ: Հենց այս պատկերը պարզ կերպով ցույց ե տալիս, վոր մեքենայով աշխատելիս յերկու անգամ եժան կաքելի յե հողը վարել:

Բայց տրակտոր կամ մեքենա գնել ամեն մարդ չի կարող: Ընդհանրապես գյուղատնտեսական մեքենաներ ամեն մի գյուղացի չի կարող գնել, մանավանդ՝ չքավոր կամ միջակ գյուղացին: Վերջապես իմաստ ել չունի, յեթե փոքր տնտեսություն ունեցող գյուղացին տրակտոր կամ մեքենա յե գնում:

Գյուղատնտեսական մեքենան կարող ե շատ ավելի ոգտակար լինել այն դեպքում, յեթե տնտեսությունը մեծ քանակությամբ հող ե վարում: Որինակի համար՝ հաշված ե, վոր այն խոփը, վորը քաշում ե ձին, ոգտագործվում ե ինչպես հարկն ե՝ յեթե տնտեսությունն ունի վոչ պակաս 27 դեպյատին հող: Շարքացանը, ծեծող մեքենան կարող են իրենց ծախքերը արդարացնել միայն 50—60 դեպյատին հողի վրա: Իսկ շոգիյով ծեծող մեքենան լիովին կոգտագործվի այն դեպքում, յեթե բերքը 200—250 դեպյատինից ե հավաքված:

Մեքենան խոշոր տնտեսութեան մեջ գործադրելով, համեմատաբար շատ ավելի բերք կարելի յէ ստանալ, քան մանր տնտեսութեան մեջ: Յետե գումարենք այն ծախքերը, վոր կատարուած է մեծ տնտեսութեանը (հողի վարձ, մեքենա, աշխատողների ռոճիկ), և հաշիւ առնենք ստացված հազարավոր փութ հացահատիկը, կտեսնենք, վոր խոշոր տնտեսութեանից 1 փութ հացահատիկը համեմատաբար ավելի քիչ ծախս է պահանջել, քան մանր տնտեսութեան վեջ, ուրեմն և խոշոր տնտեսութեանը շատ ավելի ռզուտ կստանա: Այս որինակներից պարզ է, վոր խոշոր ձեռնարկութեան ավելի լավ և ձեռնտու յէ, քան մանրը: Ահա թէ ինչու մեծ գործարաններ կառուցելը, մանավանդ մեքենա շինող գործարաններ կառուցելը, մեծ նշանակութեան ունի թե՛ արդյունաբերութեան և թե՛ գյուղական տնտեսութեան զարգացման համար:

ՀԱՐՅԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչու՞ արդյունաբերութեան մեջ խոշոր գործարանները ավելի ձեռնտու յեն, քան մանրները:

Ինչու՞ ձիով (լծկանով) վարած հողը ավելի թանկ է նստում, քան տրակտորով վարածը:

ԽՈՇՈՐ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՂԵԿԱՎԱՐՈՂ ԴԵՐ Ե ԿԱՏԱՐՈՒՄ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ.

Հիմա մեզ համար բոլորովին պարզ է, թէ ինչու խոշոր արդյունաբերութեանը, մանավանդ մետաղագործական և մեքենագործական արդյունաբերութեանը միշտ առաջին տեղն են բռնում ժողովրդական տնտեսութեան մեջ: Առանց մետաղի, առանց յերկաթի ու պողպատի, առանց մեքենայի, վոր յերկաթից և պողպատից են շինում, չի կարող զարգանալ տնտեսութեան և վոչ մի ճյուղ:

Վորպեսզի պարզ լինի՝ մի որինակ բերենք, թէ ինչ նշանակութեան ունի մեքենագործական արդյունաբերութեանը մեր յերկրում.

«Մոսկվա-գետի ափին փովել է Կոլոմենսկի մեքենա շինող գործարանը: Գործարանում գիշեր և ցերեկ, առանց ընդհատման, բանվորները մետաղ են ծեծում, կռում-կոփում: Յեւ խորհրդային յերկրում ցրված հազարավոր գործարանների համար պատրաստում են մեքենաներ:

Ասիայում, Ուրալ լեռների այն կողմը՝ Ուզբեկստանում կա մի ուրիշ գործարան: Այդ ևս խորհրդային գործարան է, վորովհետեւ խորհրդային յերկրումն է: Գործարանը Ֆերգան շրջանումն է գտնվում, Ղուրղան-Տյուբեյում: Դա—պետական բամբակ մաքրող գործարանն է՝ № 5: Այդտեղ են բերում ուզբեկ գյուղացիք իրենց մշակած բամբակը: Բայց հեռավոր Ղուրղան-Տյուբեյում չեն կարող բամբակը մաքրել առանց մետաղի: Յեւ բարձր լեռների վրայով, դաշտերի վրայով Ասիայից դեպի Յեվրոպա, Ուզբեկստանից դեպի Ռ.Ս.Ֆ.Ս.Հ., Ղուրղան-Տյուբեյից դեպի Կոլոմենսկ թռչում է հեռագիրը.

— Շարժիչ տվե՛ք: Գործարանը չի՛ աշխատում: Կենդանացրե՛ք գործարանը: Կյա՛նք տվեք նրան: Բամբակի գործարանում թող խփե մետաղե սիրտը:

— Կա՛ն, շարժիչներ կուղարկենք:

Անցնում է ժամանակ: Յերկաթե գծերով գոլորշի և ծուխ արձակելով վազում է շոգեկառքը, իր հետ տանելով մետաղե սիրտը Կոլոմենայից: Տանում է նրան մի ուրիշ, հեռավոր յերկիր: Բայց նա ոտար յերկիր չէ, նա ել խորհրդային է:

Մեքենան պատրաստ է: Սիրտը սկսում է աշխատել— գործարանը աշխատում է: Հազարավոր փութ բամբակ է մշակվում այստեղ, վորպեսզի ԽՍՀՄ միլիոնավոր բանվորների և գյուղացոց համար հագուստ պատրաստվի:

Հենց վոր մետաղյա մեքենագործական գործարանները կանգ են առնում, իսկույն կանգ են առնում յերկաթուղին, գործարանները, քայքայվում է մանր արդյունաբե-

ըությունը, վնասվում ե գյուղատնտեսությունը: Այդպես եր քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ: Իսկ յերբ աշխատում են խոշոր գործարանները,—յերկրի արդյունաբերությունը (թե միջակ և թե մանր), ինչպես և գյուղատնտեսությունը, կենդանություն են ստանում:

Ահա թե ինչու ամեն մի յերկրում ել խոշոր գործարանային արդյունաբերությունը միշտ վճռական դեր ունի յերկրի տնտեսության մեջ, իր յետևից քարշե տալիս թե՛ միջակ և թե՛ մանր արդյունաբերությունը, նույնպես և գյուղական տնտեսությունը: Բոլոր յերկրներում խոշոր արդյունաբերության շնորհիվ առաջ յեկան մեծ քաղաքները, առաջացավ բուրժուազիան, կազմակերպվեց և ուժեղացավ բանվոր դասակարգը:

Միևնույն ժամանակ՝ գյուղական տնտեսության հետաանցությունն ու ցրվածությունը, կատարելագործված մեքենաների բացակայությունը գյուղը պահում ե զարգացման ցածր մակերևույթի վրա, գյուղը քաղաքից կախման մեջ ե պահում: Այդ ե պատճառը, վոր տնտեսական հարցերում գյուղը միշտ յետ ե մնում քաղաքից: Այդ ե պատճառը, վոր գյուղացիք իրենց իրավունքները պաշտպանելու համար չեն կարող պայքարել առանձին, առանց բանվոր դասակարգի: Այդ հարցում գյուղացիք կարիք ունեն բանվոր դասակարգի ղեկավարության:

Այս ամենից պարզ ե, թե ինչ նշանակություն ունի խոշոր արդյունաբերությունը:

ՀԱՐՅՈՒՆԿԻՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչո՞ւ չիթ պատրաստելը կախումն ունի յերկաթի ձուլումից:

Ինչո՞ւ գյուղական տնտեսությունը թուլանում ե, յեթե գործարանները չեն աշխատում:

Ինչո՞ւ գյուղացիությունը իր ուժերով չե կարող լավագույն տնտեսություն ունենալ:

ԱՐԴՅՈՒՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵՋ ՄՈՏ ՅԵՎ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ.

Կապիտալիստները, գործարանների նախկին տերերը արդյունաբերությունից միայն մի բան եյին սպասում՝ ոգուտ, ոգուտ և ոգուտ: Նրանք մի նպատակ ունեյին՝ ինչքան կարելի ե բանվորին շահագործել, գյուղացիներից հացը եժան գնով գնել, իսկ գյուղացուն իրենց ապրանքը թանկ գներով ծախել:

Սույն գրքի առաջին գրույցից մենք գիտենք, վոր կապիտալիստական յերկրների գյուղատնտեսությունը ավելի լավ հիմքերի վրա յե զրված, քան մեզ մոտ: Գյուղացին այնտեղ մի դեպատիւնից հավաքում ե 70, 120, նույնիսկ 180 փութ հացահատիկ: Այդ ամենից հետո միջակ գյուղացին արտասահմանում ապրում ե շատ վատ: Այնտեղ ել, ինչպես մեզ մոտ առաջ, յերբ ցարական կառավարություն եր, աշխատավոր գյուղացիության և կապիտալիստների միջև պայքար ե տեղի ունենում:

Այնտեղ կապիտալիստները, բանկերը, յերկաթուղին, վոր նույն կապիտալիստների ձեռքումն են, շահագործում են գյուղացուն: Խոշոր կապիտալն ամեն կերպ հացի գինն իջեցնում ե, գյուղացուն վարկի ցանցում փաթաթում, կապիտալիստական կոոպերացիայի միջոցով ավերում և վռնչացնում ե գյուղացուն:

Կապիտալիստական յերկրների միջակ գյուղացիությունը միայն ձեականորեն ե ազատ, իսկ փաստորեն նա կախում ունի կապիտալիստից: Աշխատում ե նրա՝ համար, մի քայլ անգամ չի՝ կարող անել առանց նրան: Կապիտալիստական յերկրի կոոպերացիան ևս չի կարող ազատել գյուղացուն կապիտալիստի ճանկերից: Կոոպերացիան կարծես թե այնտեղ անկախ ե, բայց նա ել շատ լուրջ կերպով կախում ունի բուրժուազիայից:

Գյուղացիության մեծ մասը ճգնում է, գիշեր-ցերեկ աշխատում են վողջ ընտանիքով՝ ինչ է, թե մի կտոր հաց ճարեն, բայց վողջինչ չի դուրս գալիս: Վերջիվերջո նրանք կորցնում են իրենց ինքնուրույնությունը, աղքատանում, ուժից ընկնում և դառնում վարձու բանվորներ, գնում են կապիտալիստի մոտ՝ նրա համար աշխատելու: Կապիտալիստական գործարանը մեծանում և հարստանում է՝ շահագործելով բանվորներին, քայքայելով գյուղացիներին: Այդպես՝ կապիտալիստական արդյունաբերությունն իր յետևից քարշ է տալիս գյուղական տնտեսությունը: Քանի առաջ է գնում, այնքան դրությունը վատանում է: Գյուղացիների միջից հարյուրավոր և հազարավոր կուլակներ են առաջ գալիս, վորոնք դառնում են կապիտալիստների ընկերներ՝ չքավոր, աղքատ գյուղացիությունը շահագործելու, ավերելու համար:

Բոլորովին այլ կերպ է վարվում պրոլետարական արդյունաբերությունը:

Գործարանի տերը—բանվոր դասակարգն է: Այս նոր տերը արդյունաբերությունը կազմակերպում է վորոշ ծրագրով, վոր ի նկատի ունի վող միայն բանվորի շահերը, այլև նրա դաշնակցի՝ գյուղացու շահերը:

Բանվոր դասակարգն աշխատում է՝ ինչքան հնարավոր է ապրանքների գները իջեցնել, վորպեսզի գյուղացին կարողանա ձեռնտու գներով ապրանք ձեռք բերել: Նա ամեն կերպ աշխատում է ուժեղացնել, զարգացնել կոոպերացիան, վորովհետև պրոլետարիատի զիկտատուրայի ժամանակ կոոպերացիան այն միակ ճանապարհն է, վոր վողջ գյուղացիությունն տնտեսության զարգացմանը նպաստում է:

Ամեն կերպ կոոպերացիային ոգնելով՝ պրոլետարական սոցիալիստական արդյունաբերությունը գյուղին տալիս է գյուղական տնտեսության համար մեքենաներ, տրակտոր և այլն:

Այժմ գյուղացիներից շատ շատերը հասկացել են, վոր գյուղական տնտեսությունը լավ հիմքերի վրա դնել, իրենց աշխատանքը հեշտացնել, իրենց տնտեսությունը ավելի ոգտավետ դարձնել կարելի չէ միայն ա՛յն դեպքում, յեթե գյուղատնտեսական գործիքներ և մեքենաներ գործադրեն: Այժմ գյուղն այնքան գյուղատնտեսական մեքենա չէ մեզանից պահանջում, վոր մեր արդյունաբերությունը չի կարողանում հասցնել:

Խորհրդային Միությունն մեջ 1924 թվին գյուղացիք պահանջում էին 24 միլիոն ուղբու գյուղատնտեսական գործիքներ, իսկ 1926 թվին—135 միլիոնի:

Մեր գործարաններում 1924 թվին գյուղատնտեսական գործիքներ են պատրաստվել 21 միլիոն ուղբու, 1925 թվին—65 միլիոն ո., 1926 թվին—մոտավորապես 106 միլիոն ուղբու:

Այս թվերը ցույց են տալիս, վոր մեր գործարաններում պատրաստված գործիքների թիվը չի բավարարում գյուղացու պահանջներին: Պետք է ասել, վոր մեր յերկրի գործարանները 1926 թվին $2\frac{1}{2}$ անգամ ավելի գործիքներ են բաց թողել, քան այդ արվում էր նախապատերազմյան շրջանում: Թե ինչպես է ուժեղանում մեզ մոտ տրակտորի գործը, յերևում է հետևյալ թվերից.

1922 թվին ունեյինք 1,500 տրակտոր,

1925 » » 11,000 »

1926 » պատրաստվում է 16,000 տրակտոր:

Շատ մեծ նշանակություն ունի գյուղատնտեսության համար ելեքտրական ուժը:

Մինչև 1921 թիվը գյուղական վայրերում կային միայն 100 ելեքտրակայարան, 1923 թվին—321, իսկ 1925 թ.—500-ից ավելի:

Վերջերս ելեքտրակայարանների թիվը շատ արագ մեծանում է: Տեղերում կազմակերպվում են ընկերություններ:

Այժմ կան ամբողջ շրջաններ, վորտեղ ամբողջ գյուղեր ստանում են ելեքտրական լույս: Այսպես, որինակի համար՝ Բորովիչեակի—Վալդայի, Նովգորոդի նահանգում ելեքտրական լույս է ստանում 230 գյուղ, վոր գյուղացիության 40% են կազմում: Խ.Հայաստանում ևս տարածվում է ելեքտրական լուսավորությունը: Ալլահվերդու գործարաններին կից գյուղերում ելեքտրական լույս են ստանում գյուղացիք: Շուտով Լենինականի և Յերևանի շրջակայքի գյուղացիությունը կոգտվի Շիրշրանցքի և Յերևանի հիդրոէլեկտրակայանի ելեքտրական լույսից:

Մենք կկարողանանք մեր յերկիրն ուժեղ ելեքտրակայարաններով հարստացնել միայն այն ժամանակ, յերբ Լենինի ծրագրած պլանը կկատարենք*): Լենինն ասում էր, վոր 10 տարվա ընթացքում մեր յերկիրը պիտի ծածկենք խոշոր, ուժեղ ելեքտրակայարաններով: Բայց այժմ մենք շատ աղքատ ենք, այնքան միջոց չունենք, վոր միանգամից անցնենք նոր ձևի լուսավորության և աշխատանքի: Բայց Խորհրդային իշխանությունը և Կոմունիստական կուսակցությունը Լենինի այս պատգամը անպատճառ կընդատարեն:

Ելեքտրակայարաններ շինելու համար մեր յերկիրը շատ հարմարություններ ունի:

Որինակի համար՝ մեր Ձանգու գետը, կամ Վոլխովկան, վոր Լենինգրադից հեռու չի հոսում: Թե՛ այստեղ և թե՛ այնտեղ այդ գետերը արագահոս են: Կարելի չէ գետերի յերկու կողմից պատեր շինել, վորպեսզի ջուրն այդ պատերի միջից հոսի: Իսկ նրանց մեջ դնում են տուրբին (մեքենա), վորը պտտւյտ է գալիս ջրի հոսանքով: Այսպես էլ արել են:

*) Կարգա այս գրքույկը՝ «Թե ինչպես գյուղում ելեքտրականություն անցկացնել» հրատ. ԽՍՀՄ Ժողովրդ. Կենտհրատի, Մոսկվա, 1926 թ.:

Այդ ուժը տալիս է եներգիա, վոր հարյուր հազարավոր բանվորներին ուժի չափին է հասնում: Յերևանի ելեքտրակայարանն արդեն պատրաստ է և աշխատում է: Իսկ Վոլխովկա գետի վրա շինվող կայարանը, վոր Վոլխովստոյ է կոչվում, արդեն ավարտվում է և կարող է 1½ միլիոն բանվորի ուժ տալ: Այդ ուժը կարելի չէ գործադրել և հաց հավաքելու, և ցանելու, և տավարի պետքերը հոգալու և ամեն տեսակ տնային աշխատանք կատարելու համար:

Վերցնենք, որինակի համար՝ հացահատիկ ծեծելու գործը: Հացահատիկը հարդից բաժանելու համար հարկավոր է ձի և մի մարդ, վոր մի ժամվա ընթացքում կարող է 5 փութի չափ ցորեն ստանալ: Իսկ ելեքտրական ծեծող-մեքենան մի ժամվա ընթացքում կարող է մինչև յերեք-չորս հարյուր փութ հացահատիկ մաքրել: Յեթե հնձածը ելեքտրական ուժով ծեծենք ու բաժանենք հարդից, ԽՍՀՄ մի տարվա ընթացքում ավելի կստանա կես միլիարդ փութ հացահատիկ, վոր այժմ կորչում է:

Մեքենա կամ տրակտոր գնել, մանավանդ ելեքտրականություն անցկացնել իր տնտեսության մեջ, վոչ մի գյուղացի մենակ իր ուժերով չի կարողանում: Բայցի դրանից, փոքր տնտեսության մեջ մեքենան չի կարող իր ծախսերն արդարացնել: Գյուղացին իր անմիջական ոգուտի համար է, վոր կազմում է «մեքենայի ընկերություն», դառնում է կոոպերացիայի անդամ:

Գյուղացին կոոպերատիվի անդամ է դառնում նրա համար, վորպեսզի հեշտությամբ կարողանա իր ընտանիքի պետքերը հոգալ, լավ սերմ ստանալ, եփան դնով ապրանք ստանալ, հողից մեծ քանակությամբ հացահատիկ ստանալ: Այդ ամենը գյուղացին կարող կլինի անել միայն այն դեպքում, յեթե նա կոոպերացիայի և ընկերությունների միջոցով կապված լինի մեր սոցիալիստական արդյունաբերության հետ: Իսկ այդ կնշանակե, վոր գյու-

դատնետեսությունն ել կզարգանա այն ճանապարհով, ինչ ճանապարհով մեր արդյունաբերությունն ե ընթանում, այսինքն՝ սոցիալիստական: Փանի ուժեղանա և ամրանա գյուղական կոոպերացիան, այնքան նա պետական արդյունաբերության հետ իր կապերը կամրապնդի:

Մենք տեսանք, թե ուր ե դիմում գյուղացու տնտեսությունը կապիտալիստական յերկրներում և ուր ե տանում գյուղացուն պետական արդյունաբերությունը, վոր բանվորական կառավարության ձեռքին ե:

Այստեղից ել մենք անում ենք հետևյալ յեզրակացությունը.—

Կապիտալիստական արդյունաբերության զարգացումը՝ գյուղացիության շահագործումն ու քայքայումն ե նշանակում, իսկ մեր պետական արդյունաբերության զարգացումը—նշանակում ե ուժեղացումն այն ուժի, վորը մեր յերկրի տնտեսությունը տանում ե դեպի սոցիալիզմ:

ՀԱՐՑԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչպե՞ս ե արտասահմանի արդյունաբերությունը գյուղացիական մասնաաներին քայքայում:

1926 թվին մեր յերկրի դաշտերում վո՞րքան տրակտոր ե գործում:

Ինչո՞ւ գյուղական վայրերն ևս պետք ե ելեքորիֆիկացիայի յենթարկել:

Ինչո՞ւ գյուղական տնտեսության մեջ մեքենաների զարգացման հետեանքով զարգանում են արտելային ընկերությունները, կոոպերացիան:

Ի՞նչ ե ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ՝ ՅԵՐԿՐԻ ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱԼԻԶԱՑԻԱ.

Մեր յերկրի արդյունաբերությունն այժմ համարյա 100% վերականգնած ե: Բայց մեր նպատակն ե վո՛չ միայն հասնել հին չափերին, այլև նրանցից անցնել: Մեր

առաջ այժմ դրված ե վերին աստիճանի դժվարին և պատասխանատու խնդիր: Հարկավոր ե մեր յերկրի տնտեսությունն այնպիսի չափերի հասցնել, վորպեսզի կարողանանք աշխատավորության մեծացող կարիքներին բավարարություն տալ:

Այդ խնդիրը մենք պիտի լուծենք:

Ի՞նչ ե հարկավոր:

Առաջին հերթին պետք ե փոխել հին մաշված մեքենաներն ու գործարանները, նրանց փոխարեն կառուցել նորերը, ավելի լավերը և ավելի հարմարները: Գործարանների մեքենաների մեծ մասը հին կառավարության որով արտասահմանից եր ստացվում, վորովհետև մեզ մոտ մեքենա պատրաստող գործարաններ բավական չափով չկային: Այդ պատճառով ել մենք շատ գործիքներ ու մեքենաներ պատրաստել չէինք կարող:

Մեր յերկրորդ խնդիրն ե՝ կառուցել նոր գործարաններ, վորոնք կարողանան պատրաստել այնպիսի գործիքներ և մեքենաներ, վոր առաջ մեր յերկրում չէին պատրաստվում: Ամենագլխավորն ե, վոր մենք կարողանանք ինքներըս շինել գործարանային մեքենաներ:

«Մենք մեր յերկրում, մեր ույժերով պիտի պատրաստենք մեքենաներ»,—այդպես ասաց Կոմունիստական Կուսակցության XIV Համագումարը: Համագումարի այդ վորոշումը կոչվում ե յերկրի ինդուստրիալիզացիայի*) վորոշում: Այնտեղ ասված ե, վոր մենք պիտի շինենք առաջին հերթին այնպիսի գործարաններ, վորոնք կարողանան մեզ համար պատրաստել թե արդյունաբերության և թե գյուղական տնտեսության համար մեքենաներ: Առանց մեքենայի մեր յերկրի տնտեսությունը չի կարող զարգանալ: Յեթե մենք մշտապես պիտի արտասահմանից մեքենաներ

*) Ինդուստրիալիզացիա՝ խոշոր արդյունաբերություն: Յերկրի ինդուստրիալիզացիա՝ յերկրի արդյունաբերության զարգացումն:

բերենք մեր յերկիրը, դա կնշանակե, վոր մենք միշտ ել արտասահմանի արդյունաբերությունից կախումն պիտի ունենանք: Իսկ դա ել իր հերթին կնշանակե՝ կախումն ունենալ ոտար կապիտալիստներից:

Իսկ մեր յերկրում հարմարություններ շատ կան: Մեր յերկրում կան յերկաթահանքերի մեծ պահեստներ, քարածուխ, պղնձահանք և ուրիշ մետաղներ: Այն ամեն նյութը, ինչ պետք ե խոշոր գործարաններում աշխատելու համար, մենք ունենք: Ընկ. Ստալինն ասում ե՝ «Այն յերկիրը, ուր պրոլետարիատն իր դիկտատուրան ե հաստատել և գտնվում ե կապիտալիստական ողակման մեջ, չի կարող տրնտեսապես ինքնուրույն լինել՝ յեթե ինքն իր յերկրում չի պատրաստում արտադրության համար գործիքներ և միջոցներ, յեթե նա մնում ե զարգացման այնպիսի աստիճանի վրա, վոր իր ժողովրդական տնտեսությունը ստիպված ե կախման մեջ պահել կապիտալիստորեն զարգացած յերկրներից, վորոնք արտադրության գործիքներ և միջոցներ են պատրաստում: Կանգ առնել այդ աստիճանի վրա, — կնշանակե իրեն յենթարկել միջազգային կապիտալին»:

Յերկրի ինդուստրիալիզացիայի մասին կայացրած վորոշումը գյուղացու շահերին համապատասխանում ե:

Ինչ չափով վոր մենք կարողացանք լայնացնել, նորոգել և բանալ նոր մետաղագործական և մեքենա շինող գործարաններ, այն չափով ել ինդուստրիալիզացիայի կենթարկվի գյուղատնտեսությունը: Ամեն տեղ, գյուղական տրնտեսության մեջ՝ ձեռքով, լծկանի ոգնությամբ կատարվող աշխատանքից կանցնեն մեքենաներով աշխատելու ձևերին: Կաշխատեն մեքենաները, տրակտորը, ելեքտրականությունը:

Մեր քիմիական արդյունաբերության զարգացման հետ կապված ե նաև քիմիայի ոգտագործումը գյուղատնտեսության մեջ: Այդ կնշանակե, վոր հողն ավելի լավ կպա-

րարտացվի և պայքար կմղվի դաշտային թշնամիների՝ մկների, մորեխի դեմ և այլն:

Մեքենաներով աշխատելիս, գյուղական տնտեսությունը կանցնի նոր և ձեռնտու աշխատանքի, — շաքարի ճակնդեղի ցանքսին, արևածաղկի, տեխնիկական բույսերի մշակությանը, վոր ավելի ոգտակար ե, քան հացահատիկ ցանելը: Այդպիսով, մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիան, վոր սկսվում ե մեքենա շինող գործարաններից, կտարածվի արդյունաբերության բոլոր ճյուղերի վրա, իսկ նրանցից ել՝ գյուղական տնտեսության վրա:

Ինդուստրիալիզացիան պիտի կերպարանափոխե յերկրի տնտեսությունը, հետևապես և գյուղական տնտեսությունը: Բայց վորպեսզի մեր գործարանները նորոգենք, կառուցենք նորերը, հարկավոր են միջոցներ: Վո՞րտեղից ձարենք: Կարելի յեր արտասահմանում փոխարինաբար վերցնել: Բայց կապիտալիստները մեզ փոխարինաբար չեն տալիս: Ուրեմն հարկավոր ե միջոցներ գտնել մեր յերկրում:

Կոմունիստական Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեն 1926 թվի ապրիլ ամսին այդ հարցի վրա լուրջ ուշադրություն դարձրեց: Նա յեկավ այն յեզրակացության, վոր միջոցներ մեր յերկրում կարելի յե ձարել: Չե՞ վոր մեր յերկրի պետական արդյունաբերությունը, պետական առևտուրը, բանկերը — պետության ձեռքին են: Հարկավոր ե այդ փողերն այնպես ծախսել, վոր նրանց գլխավոր մասը հատկացվի նոր գործարաններ հիմնելուն: Ամեն մի կոպեկը հարկավոր ե խնայել: Այդ պատճառով Կոմունիստական Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեն հրահանգեց յերկրում անցկացնել «խնայողության ռեժիմ», անդադար կոխվ մղել սնոգուտ և իզուր ծախքերի դեմ:

«Մեր տնտեսության մեջ մեծագույն և մեծագույն խնայողություն անելու գնով միայն կարելի յե հասնել

այն բանին, վորպեսզի ամեն մի փոքրիկ խնայողությունը հավաքվի՝ մեր խոշոր մեքենական ինդուստրիայի զարգացման համար», ասում եր ընկ. Լենինը իր վերջին հոգևածներից մեկում:

Այդ պատգամի իրագործումը—մեր եյական նպատակն է այժմ, վոր դրված է ամեն մի կուսակցականի և կոմյուրիտականի առաջ: Յուրաքանչյուր քայլ այդ ուղղությամբ—սոցիալիզմի իրագործման քայլն է, վոր աշխատավորությունը տանում է դեպի հաղթանակ, նրան ազատելով չքավորությունից և խեղճությունից:

ՀԱՐՅԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ի՞նչ է նշանանակում ինդուստրիալիզացիա:

Ինչո՞ւ է մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիան այժմ մեր գլխավոր խնդիրն է:

Ինչո՞ւ է հարկավոր «խնայողության ռեֆորմը»:

ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԿԱՐԴԱՑԱԾԸ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.

Յեթե մոտակայքում կա ելեքտրակայարան, գնացե՛ք եքսկուրսիայի, ծանոթացե՛ք նրա աշխատանքներին:

Իմացե՛ք, կա՞ արդյոք ձեր շրջանում տրակտորիստների դպրոց: Աշխատեցե՛ք, վոր ձեր գյուղից մի-յերկու յերիտասարդ գնան այնտեղ սովորելու:

Իջիջում դրե՛ք գեկուցում այս թեմայով. «Ի՞նչ է խնայողության ռեֆորմը», և իմացե՛ք, թե այդ ուղղությամբ ինչ է արված ձեր շրջանում:

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ.

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵՋ ՄՈՏ ՅԵՎ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ.

Մենք արդեն գիտենք, վոր ԽՍՀ Միության մեջ հողագործությունը ազգաբնակչության գլխավոր զբաղմունքն է կազմում, վորովհետև ժողովրդի մեծ մասը գյուղացիներ են: Այժմ տեսնենք, թե ի՞նչ դրության մեջ է գտնվում մեր գյուղական տնտեսությունը և ի՞նչ միջոցներով մենք պիտի նրա դրությունը բարելավենք:

Յեթե մեր գյուղական տնտեսությունը համեմատենք արտասահմանի գյուղական տնտեսությունների հետ, կտեսնենք, վոր թե՛ առաջ և թե՛ հիմա մենք շատ յետ ենք մնացել այդ խնդրում: Մեր գյուղական տնտեսությունը չափազանց աղքատ վիճակում է գտնվում:

Որինակի համար՝ վերցնենք բերքի խնդիրը: Յուրաքանչյուր դեսյատին հողը վո՞րքան բերք է տալիս մեզ մոտ և վո՞րքան՝ արտասահմանում: Մենք բերում ենք հետեյալ պատկերը: Լավ նայեցե՛ք, և դուք կտեսնեք, թե մի դեսյատին հողից քանի փութ հացահատիկ են հավաքում գյուղացիները զանազան յերկրներում.

Հոլանդիայում	170 փութ,
Բելգիայում	156 փութ,
Անգլիայում	147 փութ,
Գերմանիայում	132 փութ,
ԽՍՀՄ	45 փութ,

Այս թվերից յերևում է, վոր արտասահմանի գյուղացիությունը մեր գյուղացիության համեմատությամբ յուրաքանչյուր դեպքատինից յերկու, յերեք, չորս անգամ ավելի յե հացահատիկ ստանում:

ԽՍՀՄ մեջ ցորենի մի դեպքատին ցանքսից ստացվում է միջին հաշվով 47 փութ, Բելգիայում՝ 156 փութ, Գերմանիայում՝ 148 փութ:

ԽՍՀՄ մեջ վարսակի մի դեպքատին ցանքսից միջին հաշվով ստացվում է 54 փութ, Բելգիայում՝ 158 փութ, Գերմանիայում՝ 127 փութ:

Յեվրոպայում չկա մի մեծ յերկիր, ուր բերքը լինի այնպես, ինչպես մերն է:

Մեր բերքը վոչ միայն վատ է, այլ և անհուսալի յե: Նրա բախտը շատ անգամ կախված է բնական տարերքներից: Դարավոր հետաքննությունը մեզ ստիպում է միշտ կախումն ունենալ բնության զանազան փոփոխություններից: Մեր հողը, պայծառական հին ձևով մշակելու շնորհիվ, ուժից բոլորովին ընկել է: Հողը մշակվում է շատ թերի, միշտ ցանվում են միևնույն հացահատիկները, արտերը չեն մաքրվում անպետք խոտերից, չեն գործածվում պարարտացման նյութեր:

Գիտության տված տեղեկությունների համաձայն, ամեն 3 տարին մի անգամ մեզ մոտ բերքը վատ է լինում: Հինգ տարին մի անգամ մի շարք նահանգներում յերաշտ է լինում, իսկ 10 տարին մի անգամ, սովը տարածվում է յերկրի մեծ մասերում, վոր ժողովրդի համար դառնում է սոսկալի:

Մեր յերկրում կովը տարեկան 50—60 վեդրո կաթ է տալիս: Շատ հազվագյուտ դեպքերում՝ 100 վեդրո: Դանիայում 180 վեդրո կաթ տվող կովը համարվում է անպետք: Այդպիսի կովը մորթում են՝ միսը ծախելու համար: Ամերիկայում կամ Անգլիայում մասցու կովերը յերկու անգամ ծանր են մեր կովերից:

Մեր գյուղացիությունը ապրում է միայն հացահատիկներ ցանելով, կարծելով թե գյուղացուն միայն ա՛յդ բերքը կարող է ոգուտ տալ: Մեզ մոտ համարյա չեն պարապում թռչնաբուծությամբ, կտավատաբուծությամբ, բանջարաբուծությամբ և այլն:

Մեր գյուղական անտեսությունը վերին աստիճանի խեղճ դրություն մեջ է գտնվում: Հարկավոր է, վորպեսզի ամեն մի գյուղացի այդ մասին մտածե:

Զկարծեք թե արտասահմանի չքավոր և միջակ գյուղացին կարող է իր հողերից առատ բերք ստանալ և լավ ապրել: Այնտեղի չքավոր և միջակ գյուղացիությունը վերին աստիճանի դժվար դրության մեջ է գտնվում: Նրանք կուտակի, չարչու և կապիտալիստի ճանկերում են գտնվում: Արտասահմանի արտերը լավ բերք են տալիս նրա՛ն, ով յերկրագործական աշխատանքների ժամանակ կարողանում է մեքենա գործադրել, հողը պարարտացնել և վերջապես ով կարողանում է վարձել մեծ թվով բատրակներ: Իսկ այդ միջոցներով հողը մշակել կարող են միայն հարուստ գյուղացիք, ֆերմերները (կալվածատերերի հողերը վարձով վերցնողներին այդպես են անվանում) և կալվածատերերը: Յեթե ցանքսին հատկացրած հողաբաժինը մեծ է, յեթե լավ և տեսակ-տեսակ մեքենաներ են գործադրում հողը մշակելիս և յեթե շատ բատրակներ յեն աշխատեցնում,—այդ դեպքում հողը լավ բերք է տալիս:

Արտասահմանում միջակ գյուղացին չի կարողանում այդ տեսակ մեծ և հարուստ հողատերերի հետ մրցել,

դրա համար ել նա տարեց-տարի աղքատանում ե, իսկ
չքափոր գյուղացին հասնում ե այն վիճակին, որ ստիպ-
ված ե լինում թողնել յերկրագործությունն ու դառնալ
բատրակ, կամ բանվոր: Բայց մի բան չի կարելի մոռա-
նալ: Այդ այն ե, վոր արտասահմանի արտերը մեր ար-
տերից ավելի յեն բերք տալիս:

Ի՞նչ ե պատճառը:

Նախ՝ ընդհանուր հետաքննությունը:

Իսկ Ռուսաստանի գյուղատնտեսության այդ խեղճ
դրության պատճառը գլխավորապես այն ե, վոր յերկար
ժամանակ այստեղ ճորտական իրավունքն եր իշխում: Ճոր-
տությունը վերջանալուց հետո ել գյուղացու դրությունը
չլավացավ: Գյուղացին իր գլխին յերեք տեր ունեւ՝ կալ-
վածատերը, կապիտալիստը և պետությունը:

Ռուսաստանի գյուղացիությունը ճորտության իրա-
վունքը վերանալուց (1861 թ.) հետո ևս շարունակ աղ-
քատանում եր: Դրա պատճառն ել այն եր, վոր 1861 թ.
գյուղացիների «ազատությունը» կապիտալիստներին, կալ-
վածատերերին իրավունք տվեց հիսուն տարվա ընթաց-
քում անարգել թալանել, կողոպտել, աղքատացնել գյու-
ղացիներին՝ սրանց ստացած հողի դիմաց սրանցից մեծա-
մեծ գումարներ առնելով:

Լենինը հետևյալն ե ասում այդ առթիվ. —

«Այդ — դանդաղ, տանջալից, մահացման պրոցես») եր:
Գյուղացուն հասցրել եյին մինչև մուրացկանի վիճակի...
Գյուղացիք անընդհատ սովի եյին մատնված և յերաշտի
տարիներին տասնյակ հազարներով մեռնում եյին քաղցից
և համաճարակներից. իսկ այդպիսի տարիներ հետզհետե
ավելի ու ավելի հաճախ եյին լինում»:

*) Պրոցես — զարգացման ընթացք:

1861 թվից հետո գյուղացիք շատ քիչ հող ստացան,
այն ել բարձր գներով: Գյուղացիք ստիպված եյին վճարել
թե՛ հողի գինը և թե՛ հարկեր:

Գյուղացիների ստացած հողը այն ժամանակվա գնե-
րով արժեք 600 միլիոն ռուբլի, իսկ վորոշված եր գյու-
ղացիներից հողի համար ստանալ 867 միլիոն ռուբլի (վոս-
կով), այսինքն՝ նրա արժեքից մեկ ու կես անգամ ավելի:

Ցարի կառավարությունը այդ գումարը համարյա իս-
կույն վճարեց կալվածատերերին, իսկ հետո ամբողջ գու-
մարն սկսեց հավաքել «ազատագրված» գյուղացիներից
հարկերի և տուրքերի ձևով: Մինչև 1905 թիվը գյուղացիք
այդ վճարների ծանրության տակ տառապում եյին:

Մինչև 1903 թիվը կառավարությունը գյուղացիներ-
ից այդ գումարի հաշվին արդեն ստացել եր 1 միլիարդ
457 միլիոն ռուբլի (վոսկով):

Կառավարությունը իր հաշվով գյուղացիներից դեռ
ստանալու յեր ևս 400 միլիոն ռուբլի: Միայն 1905 թվի
հեղափոխությունը ազատեց գյուղացիներին այդ մնացորդ-
ներից: Պարզ ե, վոր այդ տուրքի ծանր մասն ընկնում
եր խեղճ, աղքատ գյուղացու վրա:

Հարց ե ծագում: Կարո՞ղ եր արդյոք աղքատ, չքափոր
գյուղացին զարգացնել իր տնտեսությունը: Չե՞ վոր իր
հասույթի մեծ մասը նա ստիպված եր պարտքի, հար-
կերի և պետական տուրքերի տեղ տալ: Միանգամայն
պարզ ե, վոր աղքատ գյուղացիությունը ստիպված եր
հողը մշակել այն միջոցներով, ինչ միջոցներով մշակում
եյին նրա պապերը:

Այժմ տեսնենք, թե ինչպես եր հողը բաժանված
գյուղացիների միջև:

10^{1/2} միլիոն չքափոր և միջակ տնտեսություն-
ներն ունեյին 76 միլիոն, դեռ, հող,

1 միլ. ունեւոր տնտեսութ.՝ . . 15 միլ. դեա. հող.
 1 1/2 միլ. կուլակները՝ . . . 70 » » »
 30 հազար կալվածատերերը՝ . . 70 » » »

30 հազար կալվածատերերն ունեյին համարյա այնքան հող, վորքան տաս ու կես միլիոն գյուղացիները: Նույնը պետք է ասել նաև կուլակների նկատմամբ: Տասը չքավոր և միջակ գյուղացիք ունեյին այնքան հող, վորքան մեկ կուլակը:

Զախտի մոռանալ, վոր կալվածատերերն իրենց համար եյին պահել հողի ամենալավ, ամենաբերրի մասերը:

ՀԱՐՑԵՐ՝ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչո՞ւ մեր գյուղական տնտեսությունը ոտար յերկրների համեմատությամբ ավելի քիչ արդյունք է տալիս:

Արտասահմանում վո՞ր գյուղացիներն են ավ ասլում:

Ինչպե՞ս եր հողը բաժանված Ռուսաստանում ճորտության վերացումից հետո:

Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ (1914—17 թ.) չքավոր գյուղացիության դրությունը վատացավ:

Ցարի կառավարությունը պատերազմի համար հավաքեց միլիոնավոր յերիտասարդ մարդկանց, անթիվ ձիեր և այլն: Գյուղացու դրությունը դարձավ անտանելի: Աշխատող ուժերից գյուղացին զրկվեց, հողը մնաց անմշակ: Քաղաքի այն գործարանները, վորոնք պատրաստում եյին գյուղատնտեսական մեքենաներ, գործիքներ, պատերազմի ժամանակ սկսեցին պատերազմական գործիքներ պատրաստել: Տնտեսությունն սկսեց քայքայվել:

1917 թ. հոկտեմբերին իշխանությունն անցավ բանվորների և գյուղացու ձեռքը: Կապիտալիստներն ու կալվածատերերը մեր դեմ սկսեցին պատերազմ: Այդ պատերազմը, վոր քաղաքացիական*) է կոչվում, ավելի

*) Քաղաքացիական պատերազմի մասին մանրամասն կխոսվի «Կարմիր բանակ» գլխում:

և քայքայեց, թուլացրեց մեր գյուղական տնտեսությունը: 1922 թվին մեր յերկրի գյուղատնտեսությունը հասել եր շատ խեղճ վիճակի, յեթե համեմատելու լինենք նախապատերազմյան շրջանի դրության հետ: Կրճատվել եր ցանքսի մակարդակը. 1913 թվի յուրաքանչյուր 100 ցանված դեսյատինի փոխարեն 60 դեսյատին եր ցանվում: Ռուսաստանում առաջ, ամեն տարի, արտերից չորս և կես միլիարդ փութ հացահատիկ եր հավաքվում, իսկ 1922 թ.՝ 1 միլիարդ 800 միլիոն փութ: Կրճատվել եր անասունների քանակը: 1916 թ. կար 30 միլիոն ձի, 1922-ին մնացել եր քսան միլիոն: 1916 թվին կովերի թիվը հիսուն միլիոնի յեր հասնում, 1922-ին՝ 35 միլիոնի: Կրճատվել եր յերկրագործական գործիքների և մեքենաների քանակը: Նոր մեքենա կամ գործիք համարյա չեյին պատրաստում, իսկ հները մաշվում եյին:

Բանվոր-գյուղացիական կառավարությունը չեր կարող իսկույն բարելավել գյուղական տնտեսությունը: Հարկավոր եր նախ և առաջ յերկիրն ազատել Սպիտակներից, վորոնք ցանկանում եյին հին կարգերը վերականգնել: Հեղափոխությունը գյուղական տնտեսության համար հնարավորություն ստեղծեց վոտքի կանգնելու և առաջադիմելու:

ՀԱՐՑԵՐ՝ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչ ազդեցություն ունեցավ թագավորի սարքած պատերազմը գյուղական տնտեսության վրա:

Ինչո՞ւ գյուղացիությունը հեղափոխությունից անմիջապես հետո չկարողացավ, ինչպես հարկն է, զբաղվել իր տնտեսության վերականգման գործով:

Ի՞նչ ՏՎԵՑ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՅՈՒՂԱՅՈՒՆ.
ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԵԼՔԻ ՍԿԻԶԲԸ.

Ի՞նչ տվեց հեղափոխությունը գյուղացուն:

Նախ՝ հեղափոխությունը գյուղացուն ազատեց թագավորական պարտքերը վճարելուց (այդ խոշոր գումարները թագավորը պարտ էր ոտար պետություններին): Այդ պարտքերը յեթե բաժանենք մեր յերկրի ազգաբնակչության թվի վրա՝ կստացվի հետևյալը.—ամեն մի մարդուն կընկնի 230 ռուբլի պարտք:

Յերկրորդ՝ աշխատավորությունը ստացավ 40 միլիոն դեսյատին հող: Առաջ հարյուր դեսյատին վարելահողի միայն 50—70 դեսյատինն էր գյուղացիությանը պատկանում: Այժմ 100 դեսյատինից 96-ը գյուղացու ձեռքին է: Հողի շատ քիչ մասը հանձնվեց խորհրդային տնտեսություններին, վորոնք պիտի գյուղացու պետքերը հոգան և նրան ոգնեն: Այդ տնտեսությունների մեջ պետք է մշակվեն ընտիր տեսակի սերմեր, խոտեր, արդյունաբերական տեխնիկական բույսեր, ընտիր անասուն և այլն:

Խորհրդային տնտեսությունները ունեն ընդամենը յերկու ու կես միլիոն դեսյատին հող, կամ՝ մեր յերկրի վարելահողի հարյուր դեսյատինից՝ յերեքը: Կոմունաները և արտելները ունեն ընդամենը հարյուր դեսյատինից՝ մեկ դեսյատին:

Բացի դրանից, Խորհրդային իշխանությունը իր գոյության հենց առաջին օրից պետության սեփականություն դարձրեց հողը: Այդ կնշանակե, վոր վոչ վոք իրավունք չունի հողը գնել կամ ծախել: Այլևս հողը մասնավոր սեփականություն չէ: Մասնավոր մարդիկ այլևս չեն կարող վարվել իրենց հողի հետ այնպես, ինչպես իրենք կամենան: Խորհրդային իշխանության օրենքներով հողը մասնավոր սեփականություն լինել չի կարող: Խորհրդային

կառավարությունը հողը տվել է հողագործին, վորպեսզի նա աշխատի հողի վրա և ոգտվի:

Ասացինք, վոր Խորհրդային կառավարության կողմից, հողը տրված է հողագործին, վորպեսզի նա մշակի: Գյուղացին միշտ, առանց ժամանակի սահմանափակման, իրավունք ունի ոգտվել հողից: Յեթե այդպես է, ինչո՞ւ համար հողը պետության սեփականություն է հաշվում: Ավելի լավ չե՞ր լինի, յեթե Խորհրդային պետությունը օրենք հրատարակեր և ասեր, թե հողը դառնում է գյուղացու սեփականություն:

Քննենք այդ հարցը:

Ամենից առաջ հարկավոր է մի հարց վորոշել: Արդյո՞ք ձեռնտո՞ւ կլինի չքավոր և միջակ գյուղացուն, յեթե հողը դառնա գյուղացու սեփականություն: Չե՞ վոր հողը գյուղացու սեփականություն դարձնել, կնշանակե իրավունք տալ հողը գնել և ծախել: Մենք գիտենք, վոր չքավոր գյուղացիությունը այդ դեպքում ստիպված պետք է լիներ իր հողը ծախել հարուստին: Իսկ այդ կնշանակեր—նոր կալվածատեր առաջ բերել: Այսինքն՝ նորից չքավոր և միջակ գյուղացին ստիպված պիտի լիներ դառնալ ճորտ:

Քաղաքացիական պատերազմի տարիների ընթացքում (1918—21 թ.) գյուղացիներն այնքան ել լավ չեյին իրենց պատկերացնում, թե ինչ խոշոր նշանակություն ունեն նրանց համար Խորհրդային իշխանության տված հարմարությունները: Հենց վոր քաղաքացիական կռիվը վերջացավ, գյուղացու տնտեսությունը շատ արագ կերպով սկսեց լավանալ: Ի՞նչ եր պատճառը: Հողի մասնավոր սեփականությունը վոչնչացվել էր. այն մեծ ու ծանր հարկերը, վոր հին կառավարությունը դրել էր գյուղացու ուսերին, այժմ բոլորովին վերացվել էյին: 1913 թվին ցանքսերի տարածությունը 104 միլիոն դեսյատինի յեր

հասնում, իսկ 1922 թվին՝ միայն 58 միլիոնի: Չորս տարվա ընթացքում մեր յերկրի ցանքսերի տարածությունը (1926 թ.) հասավ 90 միլիոն դեսյատինի: Այդ մի խոշոր հաջողություն եր, վոր ձեռք բերվեց հսկայական ճիգերով, այսպիսով մենք համեմատաբար արագ հասանք ներկա վիճակին. այժմյան ցանքսերի տարածությունը ԽՍՀՄ մեջ կազմում է նախապատերազմյան շրջանի ցանքսերի մոտ 100 տոկոսը:

Ձիերի թիվը—

1912 թվին՝ 30 միլիոն, 1922 թվին՝ 19 միլիոն, 1925 թվին՝ 23 ու կես միլիոն:

Այսպիսով, 1925 թվին ձիերի թիվը հասնում էր նախապատերազմյան շրջանի 80 %:

Խոշոր յեղջյուրավոր անասունների թիվը—

1914 թվին՝ 51 ու կես միլիոն, 1921 թվին՝ 35 միլիոն, 1925 թվին՝ 48 միլիոն:

Այս ամենը ցույց է տալիս, վոր 1922 թվից սկսած մեր գյուղական տնտեսությունը արագ կերպով զարգանում է: Ցանքսի մակարդակը մեծանում է, իսկ նրա հետ ել շատանում է անասունների քանակը: Բայց այդ ամենը դեռ շատ քիչ է: Նախապատերազմյան շրջանի քանակը մեզ չի կարող բավարարել: Պետք է ավելի առաջ գնալ: Յեւ գնալ— վո՛չ այն ճանապարհով, ինչ ճանապարհով գնում էր հին կառավարությունը: Պետք է գործադրել նոր գործիքներ, մեքենաներ, տրակտոր: Անհրաժեշտ է, վորպեսզի այնտեղ, վորտեղ առաջ մի հասկ էր բսնում, այժմ 3—4 հասկ բսնի: Յեթե մի հասկը տալիս էր 15—20 հատիկ, այժմ տա՝ 50—60 հատիկ: Հարկավոր է զարգացնել գյուղատնտեսությունը, լայնացնել գյուղատնտեսության այն բաժինները, վորոնք գյուղացուն թե՛ ձեռնտու յեն և թե՛ անհրաժեշտ: Մի խոսքով՝ հարկավոր է միջոցներ ձեռք առնել, վորպեսզի գյուղացին լինի թե՛ կուշտ, թե՛ առողջ և թե՛ զարգացած:

Գյուղացին այդ ճանապարհով գնալ և մշտական քաղցի, աղքատություն ճանկերից ազատվել կարող է միմիայն Խորհրդային իշխանությունից ուրով, սոցիալիստական արդյունաբերության շնորհիվ, բանվոր դասակարգի ղեկավարությամբ:

Հարկավոր է նախ և առաջ գյուղական տնտեսությունը այնպես կազմակերպել, վորպեսզի գյուղացին գործադրի մեքենա և առաջնորդվի գյուղատնտեսական գիտության տված ցուցմունքներով, իսկ դրա համար պետք է նախ և առաջ նախապատրաստական աշխատանք կատարել: Հարկավոր է հողաբաժնության կարգը միանգամայն և հիմնովին փոխել: Ահա՛ թե ինչու Խորհրդային իշխանությունը հսկայական նշանակություն է տալիս հողաշինարարությանը:

ՀԱՐՅԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ի՞նչ տվեց հեղափոխությունը գյուղացուն:

Ինչո՞ւ գյուղացիություն մեծ մասի համար ոգտակար է այն որենքը, վորով հողը ընդհանուրի սեփականություն է համարվում:

1922 թվից ի՞նչպես սկսվեց գյուղացիական տնտեսությունը վերականգնել:

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ ԴԵՊԻ ՆՈՐ ԿՅԱՆՔ.

Հողաշինարարությունը պետք է վերացնի այն թերությունները, վորոնք փաս են հասցնում գյուղացիական տնտեսությանը: Հողաշինարարությունը պետք է վո՛չ միայն վերացնի հողային անբարեկարգությունը, այլև պետք է ստեղծի այնպիսի պայմաններ, վորոնք դյուրացնեյին տնտեսավարության ավելի կատարելագործված յեղանակներին անցնելը: Պետք է գյուղացիներին ցույց տալ և ապացուցել, վոր հողի փոքր, իրարից կտրտված նեղ շերտերի վրա ցանքս անելը փասակար է. պետք է ապացուցել, վոր ավելի

ոգտակար ե՝ ցանքսն ընդարձակ տարածությունների վրա կատարել միացած ուժերով, քանի վոր ընդարձակ տարածության վրա և՛ տրակտորը լավ կբանի, և՛ իզուր չեն կորչի փոքրիկ հողամասերի, վարելահողի նեղ շերտերի սահմանները վորոշելու համար թողնված (չցանվող, չոգտագործվող) մասերը: Նույնպես և անհրաժեշտ ե հասկացնել, վոր մեծ գյուղերը պետք ե բաժանվեն գյուղակիների, ընտանիքներից յուրաքանչյուրը իր տնտեսությունը կառավարելու խնդրում չպետք ե մեկուսացած լինի, քանի վոր յերբ հողագործները մեկուսացած են լինում իրենց հողաբաժինների վրա, առանձին տնտեսությունների գործակցությունը չափազանց դժվարանում ե, մինչդեռ կան շատ աշխատանքներ, վոր մեկ տնտեսության ուժերից վեր են*):

Յեթե կան համապատասխան պայմաններ, պետք ե միանալ և կազմել հողագործական արտելներ և ընկերություններ:

Բայց այս հարցում յերբեք չպետք ե գործել հրամաններ արձակելով, հարկադրելով: ՀԿԿ (բ) Կենտրոնական Կոմիտեն և Խորհուրդների Համամիութենական III-րդ համագումարը կայացրել են վորոշումներ, վորոնց մեջ նրանք գտնում են, վոր անհրաժեշտ ե աջակցել հողամշակության այդպիսի ձևերը գործադրողներին, քանի վոր այդ ձևերով կատարված հողամշակությունը կոգնե գյուղական տնտեսությունների կոոպերացմանը. սակայն նրանք վոչ մի արգելք չեն դնում և հողամշակության ձևերի ընտրության ազատություն են տալիս՝ համաձայն հողային որենսդրության:

Միջոցների և հողաշինարարական աշխատավորների պակասությունը մեզ հնարավորություն չի տալիս հողային

*) Ձեռք բեր և կարդա՝ «Հողաշինարարություն» գրքույկը, հրատարակություն ԽՍՀՄ Ժողովուրդների Կենտրոնական Հրատարակչության, Մոսկվա, 1926 թ.:

անբարեկարգությունը շտապ վերացնելու: Բայց և այնպես, այդ խոշոր թերությունը մենք տարեց-տարի շտակում ենք:

Խորհրդային իշխանությունը լուրջ ուշադրություն ե դարձնում՝ յերկրագործին նաև մեքենա և գործիքներ մատակարարելու հարցի վրա: Մեր յերկրի գործարաններում 1924—25 թվին գյուղատնտեսական գործիքներ և մեքենաներ են պատրաստել 1½ անգամ ավելի, քան 1913 թ.: Բացի այդ ամենից, մենք այժմ պատրաստում ենք բազմաթիվ տրակտորներ, վորոնց մասին առաջվոչ վոք չեր ել մտածում: Անցյալ տարվա (1925 թ.) ընթացքում ԽՍՀՄ գյուղացիությանը բաց ե թողնված 65 միլիոն ռուբլու գործիք և մեքենա:

1926 թվի ծրագրով, գյուղը պիտի ստանա 106 միլիոն ռուբլու գործիք ու մեքենա: Անցյալ տարի մեր յերկրում արդեն աշխատանքի եյին անցել 11 հազար տրակտոր, իսկ 1926 թվին գյուղացիք պիտի ստանան ևս 16 հազար տրակտոր: Կնշանակե տրակտորների թիվը մեր յերկրում հասնում ե 27 հազարի: Բայց այդ—չափազանց քիչ ե: Որեցոր գյուղացոց պահանջը մեծանում ե: Գյուղացին պահանջում ե մեքենա, տրակտոր, գործիք: Այնտեղ, ուր մեքենա յե աշխատում, ուր տրակտոր ե գործում, այնտեղ մանր, ցրված գյուղական տնտեսությունները միանում են, կազմում ընկերություններ, կոոպերատիվներ, աշխատում ընդհանուր ուժերով: Գյուղացու վիճակն ել այդ դեպքում լավանում ե: Ահա հենց այստեղ ե, վոր գյուղի համար սկսվում են նոր կյանքի առաջին որերը, յերբ ցրված, մանր և խեղճ տնտեսությունները միանում են, կազմակերպվում: Յերկրագործությունը բոլորովին նոր ձև ե ստանում: Գյուղացիք անցնում են հողագործության նոր, ավելի կատարելագործված ձևերի: Որինակի համար՝ ամեն տարի նորանոր գյուղական խմբեր

անցնում են հողամշակութային բազմադաշտյան սխտեմին: Այդ նոր ձևի յերկրագործութային անցնող գյուղացիների թիվը վերջին տարիների ընթացքում տարեկան հասնում է 200 հազար ընտանիքի: Մեծ տեղ է գրավում այժմ մեր գյուղատնտեսութային մեջ խոտացանքսի գործը: Նույն- իսկ հին չափերից ել ենք անցել: Այդպիսով ուժեղանում է մեր յերկրագործությունը,—գյուղացիք սկսում են մշակել արդյունաբերական-տեխնիկական բույսեր:

Խորհրդային իշխանությունը մեծ հարմարություններ է տալիս այն գյուղացուց, վորոնք անցնում են հողամշակութային բազմադաշտյան սխտեմին, ցանում են տեխ- նիկական բույսեր, հողն են գցում ազնիվ սերմեր, իրենց տավարը ազնվացնում են. մանավանդ նրանց, վորոնք ցանքսի անհարմար հողաբաժինները, որինակի համար՝ ճահիճները չորացնում են, անջրղի հողերը վորոգում և հարմարեցնում են ցանքսի համար և այլն:

Խորհրդային իշխանությունը պակասեցնում է հար- կերը: Մեծ ոգուտ է տալիս գյուղացուն նաև գյուղատն- տեսական վարկը: Ջնայած այն հանգամանքին, վոր Խոր- հրդային իշխանությունը մեծ կարիք ունի փողի, չքավոր և միջակ գյուղացիությանը բաց է թողնում մեծ գու- մարի վարկ: Անցյալ տարվա ընթացքում Խորհրդային պե- տությունը գյուղացիությանը բաց թողեց 120 միլիոն ռ. վարկ. 1926 թվին դրանից շատ ավելի գումարներ բաց թողնվեցին: Բայց չե՞ վոր միայն պետության ոգնությունը քիչ է: Դրա համար ել պետք է, վոր գյուղացին ինքը մասնակցի գյուղատնտեսական վարկի զարգացման գոր- ծին: Հարկավոր է, վոր գյուղացին իր ավելորդ գումար- ները պահ տա վարկային ընկերություններին:

Հարկավոր է այդ ընկերությունների աշխատանքը ամեն կերպ կանոնավորել և լայնացնել:

ՀԱՐՅԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ԻՆՆ՞ՈՒ համար հո- ղաշինարարությունը անհրաժեշտ է:

Ինչո՞ւ հողային արտերները, ընկերությունները, կո- մունաները ավելի լավ են, քան անջատ, մանր տնտեսու- թյունները:

Գյուղատնտեսութային համար ի՞նչ նշանակություն ունեն մերենաները, մանավանդ տրակտորը:

Ի՞նչպես է Խորհրդային իշխանությունը ոգնում աղքատ գյուղացուն՝ գյուղական տնտեսությունը լավացնելու:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Յերբ Հայաստանում հաստատվեց Խորհրդային իշխա- նություն, մեր գյուղացիությունը շատ ծանր վիճակում եր, վորովհետև անընդհատ կռիվներից, թե դրսի ժողո- վուրդների հետ և թե մանավանդ ներսում, նրա տնտե- սությունը քայքայվել եր, իսկ ինքը հասել եր ծայր չքա- վորության: Յեթե մենք համեմատենք մեր գյուղացիու- թյան դրությունը վեց տարի առաջ և հիմա, կտեսնենք վոր տարբերությունը իսկապես վոր շատ մեծ է: Մեր գյուղատնտեսությունը այս վեց տարվա ընթացքում այն- քան է առաջ գնացել, վոր ներկայումս մենք գտնվում ենք այն դրության մեջ, ինչ վոր պատերազմից առաջ եր: Սրանից հետո, խոսք չկա, մեր յերկիրն ավելի պիտի առաջ գնա, քանի վոր Խորհրդային իշխանությունը վոչ մի ջանք չի խնայում մեր գյուղացիների տնտեսական դրությունը բարելավելու համար: Ներքև բերած թվերից յերևում է, թե ինչքան է առաջ գնացել մեր գյուղատնտեսությունը այս վեց տարվա ընթացքում.

Վիլավար ցանֆսերի տարածությունը.			
պատերազմից առաջ.		1919 թվին.	1926 թվին.
1) Բամբակ	10.736 դես.	584 դես.	14.700 դես.
2) Կտավատ	4.614 »	858 »	4.500 »
3) Կարտոֆիլ	6.392 »	1.690 »	10.300 »
4) Ճանովի խոտ	4.000 »	175 »	3.040 »

5) Յորեն	163.000 »	46.000 »	133.200 »
6) Գարի	96.000 »	20.000 »	66.600 »
7) Չալթուկ	1.750 »	515 »	525 »

Այս թվերից յերևում է, վոր մեր բոլոր տեսակի ցանքսերը վեց տարվա ընթացքում մոտեցել են պատերազմից առաջ յեղած դրության, իսկ մի յերկուսը, ինչպես՝ որինակ, բամբակն ու կարտոֆիլը մինչև անգամ ավելացել են, և բավական մեծ չափերով:

Հիմա տեսնենք, թե անասունների թիվն ինչ չափով է աճել Հայաստանում:

	Պատերազմից առաջ.	1919 թվին.	1926 թվին.
1) Խոշոր անասուններ՝	683.500 գլ.	229.500 գլ.	643.546 գլ.
2) Վոչխարներ	1.378.000 »	405.700 »	967.000 »
3) Այծեր	186.000 »	65.000 »	193.500 »
4) Խոզեր	23.600 »	5.600 »	34.000 »
5) Ձիեր	51.400 »	19.800 »	27.100 »

Այստեղից պարզ յերևում է, վոր մենք ներկայումս անասուններ ունենք համարյա նույնքան, ինչքան պատերազմից առաջ եր: Ահա՛ թե ինչքան արագ է վերականգնում մեր գյուղատնտեսությունը:

ԽՆԴԻՐՆԵՐ՝ ԿԱՐԴԱՑԱԾԸ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.

Գավգործկումում կամ գյուղխորհրդում տեղեկացեք, թե արդյոք ձեզ մոտ շատացել է հողերի քանակը հեղափոխության ընթացքում: Ստուգեցեք, թե արդյոք գյուղացիք սկսո՞ւմ են լավացնել իրենց տնտեսությունը—հողամշակութային ձևերը, ցանո՞ւմ են խոտեր, տեխնիկական բույսեր:

Յեթե ձեզ մոտ չկա գյուղատնտեսական խմբակ, — կազմակերպեցե՛ք, այդպիսի խմբակը կոչնի՞ տնտեսությունը լավ հիմքերի վրա դնելու: Ծրագիրը կարող եք ստանալ քաղլուսվարից: Իսկ այնտեղ, ուր կա գյուղատնտեսական խմբակ, տեղեկացեք, թե ինչ է նա անում՝ գյուղական տնտեսության վիճակը բարելավելու համար: Խնչպես են աշխատում խմբակի անդամ - կոմյերիտականները իրենց տնտեսության մեջ:

Զրույց չորրորդ

ԿՈՒԼԱԿԻ, ՄԻՋԱԿԻ ՅԵՎ ԶԲԱՎՈՐԻ ՄԱՍԻՆ.

ՊԵՏԲ Ե ՍՈՎՈՐԵԼ ՀԱՍԿԱՆԱԼ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՇԵՐՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ.

Գյուղացիությունը գյուղում ըստ իր տնտեսական դիրքի յերբեք միատարր չէ յեղել: Այժմ ել նա բաժանվում է զանազան, իրարից տարբեր խավերի՝ չբավորների, միջակների և կուլակների: Գյուղացիության այս շերտավորումը հայտնի յե ամենքին, բայց ամենքին ձեռնառու չէ այդ շերտավորման մասին բացարձակ խոստովանվել: Բուրժուազիան իր ամբողջ ուժով ջանում եր և ջանում է աշխատավորներին հեռու պահել այն հասկացողությունից, թե գյուղում բոլորը հավասար չեն, աշխատում է դրությունն այնպես ներկայացնել, վոր իբր թե վողջ գյուղացիությունը միատարր է, նրա շահերը միատեսակ են: Կոմունիստական կուսակցությունն ու բանվորա-գյուղացիական իշխանությունը, ընդհակառակը, միշտ ձգտում են գյուղի զանազան խավերի մեջ յեղած տարբերությունը պարզապես ցույց տալու: Ընկեր Լենինը «Գյուղացու տված հարցին պատասխան» հոդվածում (1919 թ.) գրել է՝ «Զկա Խորհրդային իշխանու-

թյան վոչ մի դեկրետ և վոչ մի վորոշում, վորտեղ նկատի չառնվեյին յերեք գլխավոր խավերի տարբերությունը: Դա ոգնում է բանվոր դասակարգին՝ գյուղում տեսնելու իր բարեկամներին և թշնամիներին, աջակցելու առաջիններին և հաղթելու մյուսներին: Յեվ իսկապես, բատրակները, — դրանք նույնպես բանվորներ են, միայն՝ գյուղական տնտեսության մեջ, չքավորությունը նույնպես բանվորության հետ միասին ձգտում է լավ վիճակի, գիտե, վոր անցյալ կարգերի վերականգման մեջ փրկություն չի գտնի: Այլ են կուլակները: Նրանք, ընդհակառակը, մինչև հեղափոխությունը համերաշխ ապրում էին կալվածատերերի, վաճառականների և գործարանատերերի հետ: Սրանց հետ միասին կուլակները մի ժամանակ թալանել են չքավորներին, սրանց հետ միասին հիմա նրանք ատում են Խորհրդային իշխանությունը: Գյուղացիության զանազան շերտերը, ըստ իրենց շահերի, պատկանում են հասարակության զանազան դասակարգերին — վոմանք բուրժուազիային, վոմանք էլ բանվոր դասակարգին. ահա թե ինչու «շերտավորումը գյուղում» խոսքերին Կոմունիստական կուսակցությունը ավելացնում է ևս մի խոսք — «դասակարգային»: Տեսնել դասակարգային շերտավորումը գյուղում և կարողանալ այդ շերտավորումը հասկանալ, շատ կարևոր է: Նա, ով այդ հարցում վոչինչ չի հասկանում, նա չի կարող հասկանալ Կուսակցության՝ գյուղում աշխատանք տանելու մասին արած վորոշումները, չի կարող իրականացնել այդ վորոշումները: Ի՞նչ հատկանիշների հիման վրա կարելի յե անվանել մեկին կուլակ, մյուսին՝ միջակ գյուղացի, յերրորդին՝ չքավոր:

Սկսենք կուլակից: Ո՞ւմ կարելի յե կուլակ անունը տալ: Կարելի՞ յե, որինակ՝ ըստ ցանքսի չափերի, կամ ըստ ունեցած տավարի, լծկանների քանակի, կամ, որինակ,

լավ տուն (շենք) ունեցող գյուղացուն կուլակ անունը տալ: Վո՞չ, չի՛ կարելի: Գուցե կարելի յե, ինչպես ընկեր լենինն եր կատակում, հնարել մի այնպիսի աստիճանաչափ (ինչպես հիվանդանոցումն է), վորը դնելինք թևի տակը, այնտեղ պահելինք մի տասը ըոպե և հանելինք, — ահա և կարելի կլիներ տեսնել՝ կուլակ է թե վոչ: Բայց այդպիսի աստիճանաչափ վոչ վոք չե գտել և չի գտնում: Յեվ այդ պատճառով էլ մեր յերիտասարդությունը ստիպված է յերկար ու համառ կերպով ուսումնասիրել գյուղացու տնտեսությունը, ուսումնասիրել նրա զարգացման շարժիչ ուժերը, ուսումնասիրել նրա տնտեսության արդյունքները, առանձնապես ուսումնասիրել հողի կապալի դերը այս կամ այն դեպքում, վարձու աշխատանքի դերը և այլն: Ոգտակար է հետազոտել և հարուստ տնտեսությունների պատմությունը: Անհրաժեշտ է միևնույն ժամանակ աչքի առաջ ունենալ, վոր կուլակին ճանաչելու համար վոչ թե պիտի վերցնել մի վորևե հատկանիշ, որինակ՝ շատ ցանքս և շատ վարելահող ունենալը, այլ պետք է վերցնել մի շարք այնպիսի հատկանիշներ, վորոնք ցույց տային, վոր տվյալ տնտեսության արդյունքի հիմնական աղբյուրն է հանդիսանում (այս կամ այն ձևով) ուրիշի աշխատանքի շահագործումը:

ՀԱՐՑԵՐ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Բնակչության ի՞նչպիսի խավեր կան գյուղում:

Ինչո՞ւ գյուղի շերտավորումը կոչվում է դասակարգային:

Ի՞նչն է հանդիսանում կուլակի տնտեսության գլխավոր հատկանիշը:

Ո՞ւր ՀԱՄԱՐԵԼ ԿՈՒԼԱԿ, ՄԻՋԱԿ ՅԵՎ ՉՔԱՎՈՐ.

Կուլակային տնտեսություն պետք է համարել այնպիսի տնտեսություն, վորը նախ՝ շարունակ (և վոչ թե մերթ ընդ մերթ) գործադրում է վարձու աշխատանք.

յերկրորդ՝ շատ հող ե կապալով վերցնում, այն հաշվով, վոր այդ հողը մշակե վարձու բատրակների աշխատանքով. յերկրորդ՝ ունի բավականաչափ թվով տավար (լծկան) և գյուղատնտեսական գործիքներ, դարձյալ այն մտադրությամբ, վոր այդ բոլորը կապալով վերցրած հողի վրա ոգտագործե բատրակների ոգնությամբ. չորրորդ՝ առևտրական կամ արդյունաբերական ձեռնարկություններից յեկամուտ ունի. հինգերորդ՝ այս շահագործումից (վարձու աշխատանք, կապալ) ստացված փողը նորից գործադրում ե իր գործը մեծացնելու վրա, այսինքն, նոր բատրակներ ե վարձում, նոր հողեր ե կապալով վերցնում և այլն: Ահա այսպիսի տնտեսությունը, վորը թե դեսյատինների և թե տավարի ու ինվենտարի քանակությամբ հարմարեցված ե աշխատավոր ուժ վարձելու և այդ գործադրելու համար,— այսպիսի տնտեսությունը կուլակային ե, շահագործող:

Ահրաժեշտ չե, վոր բոլոր այս հատկանիշները լինեն՝ տնտեսությունը կուլակային տնտեսության շարքը դասելու համար: Կարող յե և այնպես պատահել, վոր, որինակ, տնտեսության տերը աշխատավոր ուժը շահագործում ե վոչ թե բատրակներ վարձելով, այլ ինվենտարը չքավորին կապալով տալու միջոցով, կամ լծկան և սերմնացու տալով չքավորին ճորտական պայմաններով: Այժմ դառնանք գյուղացիության ներհակ խավին՝ չքավորությանը:

Ի՞նչ ե ներկայացնում չքավորական տնտեսությունը:

Չքավոր տնտեսությունները այնպիսիք են, վորոնք՝

1) գյուղատնտեսական ինվենտար կամ բոլորովին չունեն և կամ շատ չնչին քանակությամբ ունեն. դրանք սովորաբար լծկան չունեցող գյուղացիք են, վորոնք իրենց հողը մշակում են հարուստ հարևանի ճորտային կամ կիսաճորտային պայմաններով տված լծկանի և ինվենտարի ոգնությամբ. 2) չքավոր տնտեսությունների գյուղատնտեսական արդյունքը չի բավարարում իր ընտանիքի

պահանջները. 3) չքավոր ընտանիքը իր հիմնական յեկամուտը ստանում ե վոչ թե իր տնտեսությունից, այլ իր աշխատավոր ուժի վաճառումից, ուրիշների տնտեսություններում գյուղատնտեսական վորեւ սև աշխատանք կատարելով և դրա դիմաց չնչին աշխատավարձ ստանալով (ընկնում ե բատրակների շարքը, բատրականում ե):

Մեր Խորհրդային Միության մի քանի շրջաններում կողմնակի արհեստներից ստացած արդյունքը ավելի շատ ե, քան գյուղական տնտեսությունից ստացած յեկամուտները, յերբ տնտեսատերը հաց ավելի շատ ե գնում, քան թե ծախում ե:

Սրանք են չքավոր տնտեսության հիմնական հատկանիշները:

Ինչպես կուլակին վորոշելիս, այնպես ել այս դեպքում անհրաժեշտ չե, վոր՝ այս կամ այն տնտեսությունը չքավոր համարելու համար՝ լինեն բոլոր թված հիմնական հատկանիշները: Բոլոր վայրերի համար մի ոտույզ չափանիշ, ինչպես ասում եր ընկ. Լենինը, լինել չի կարող: Սակայն մենք բացարձակապես պիտի ասենք, վոր չքավոր տնտեսությունները—մեծ մասամբ կապալով, վարձով և այլ կերպ շահագործվող տնտեսություններն են: Իսկ կուլակային տնտեսությունները—մեծ մասամբ հարուստ և կապալով, վարձով կամ այլ կերպ՝ չքավորությունը շահագործող տնտեսություններն են:

Այս յերկու խմբակցությունների միջին տեղը գրավում են միջակ տնտեսությունները: Միջակ գյուղացիությունը—գյուղացիության ամենաբազմաթիվ խավն ե, և սրա հիմնական մասսան վոչ շահագործում ե և վոչ շահագործվում: «Միջակ գյուղացին հարուստի և ընչազուրկի (պրուետարի) մեջտեղն ե բռնում, այդ պատճառով ել նա կոչվում ե միջակ: Նա միջակ ել ապրում ե. յեթե տարին աջող ե, նա իր տնտեսությամբ հոգում ե իր գործը, սա-

կայն նա միշտ կարիքի սպառնալիքի տակ ե գտնվում: Խնայողություններն նա կամ բոլորովին չունի և կամ շատ քիչ ունի: Այդ պատճառով նրա տնտեսությունը խախտւած է: (Լենին):

Միջակ գյուղացիութեան խավը միատարր չէ:

Միջակները վորոշ մասի տնտեսությունը «խախտւած է, և միշտ կարիքի սպառնալիքի տակ»՝ յերբ յերաշտ ե լինում, յերբ լծկանն ե ընկնում, կարկուտն ե խփում, մի խոսքով՝ յերբ տնտեսութեան մեջ ձախորդություն ե պատահում: Այդպիսի միջակ գյուղացին մեծ մասամբ աղքատանում ե և հարուստ հարեանի ստրուկը, ճորտը դառնում:

Միջակ գյուղացիները այս մասն ըստ իր կարողութեան շատ մոտ ե չքավորներին: Միջակները մեջ կան և այնպիսիները, վորոնք ըստ իրենց կարողութեան մոտենում են կուլակներին: Իլլիչն ասում եր, վոր կան այնպիսի ունեոր միջակներ, վորոնցից առաջ կգան կուլակներ: Սրանք իրենց ուժեղ տնտեսություններից ստանում են այնպիսի արդշունք, վոր հաջող տարիներում կարող կլինեն գործադրել՝ անաշխատ յեկամուտներ ունենալու համար: Հայտնի յէ, վոր կուլակները յերկնքից չեն իջնում, այլ առաջ են գալիս և առաջ կգան ունեոր միջակներից, բայց և այնպես ունեոր, շատ ցանքս անող գյուղացին կուլակ չէ: Այդ յերբեք չպետք ե մոռանալ: Միջակների, թեկուզ և ունե-վոր միջակների տնտեսությունների զարգացման առաջ վոչ միայն չպետք ե խոչընդոտներ հարուցել, այլ այդ զարգացման խնդրում ամեն կերպ պետք ե աջակցել ջանասեր տնտեսատերերին. դրանց մասնակի չափով թույլ ե տրվում նաև կապալով վերցնել և աշխատող ձեռքեր վարձել, միայն թե նրանք անցնեյին տնտեսավարութեան կուլտուրական միջոցների, իրենց յեկամուտները կոռուպցիա մուծեյին:

ՀԱՐՑԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ի՞նչ ե նշանակում շահագործում խոսքը:

Ի՞նչպես կարող ե կուլակը շահագործել չքավորութեանը: Վորպիսի՞ տնտեսությունները պետք ե համարել չքավորական:

Ինչո՞ւ յէ միջակ գյուղացին տատանվում կուլակի և չքավորութեան միջև:

ԳՅՈՒՂԻ ՇԵՐՏԱՎՈՐՈՒՄԸ ՆԵՐԿԱՅՈՒՄՍ.

Յերբ կոմունիստական կուսակցությունը և Խորհրդային իշխանությունը հայտարարեցին նոր տնտեսական քաղաքականությունը, թույլատրեցին հացի և գյուղատնտեսական այլ մթերքների առևտուր, նրանք գիտեյին, վոր դրանից կուլակները և չքավորները անխուսափելիորեն ավելի ու ավելի կջոկնվեն, քան հեղափոխութեան առաջին տարիները, այսինքն՝ նրանք գիտեյին, վոր կուժեղանա գյուղի շերտավորումը: Յ՛ւմ գյուղի շերտավորումը կատարվում ե: Այս լավ գիտե գյուղում յուրաքանչյուր ապրողը, ժամանակակից գյուղի կյանքը ուսումնասիրողը: Բայց բավական չէ ասել, վոր շերտավորումը կատարվում ե, բավական չէ ասել, վոր կուլակն աճում ե, ուժեղանում. պետք ե նաև ուշադրութեամբ ուսումնասիրել այդ աճումը, պետք ե փորձեր անել վորոշելու, արդյոք նա շատ ե աճում, որինակ, համեմատած նախապատերազմյան շրջանի աճման աստիճանի հետ:

Մենք արդեն այնպիսի վիճակի յենք հասել, վոր չենք բավականանում շերտավորման փաստով: Պետք ե գիտենալ, թե ի՞նչ պայմաններում և ի՞նչ կերպ ե կատարվում այդ աճումը, ի՞նչն ե ուժեղացնում և ի՞նչն ե թուլացնում այդ աճումը:

Գյուղի շերտավորման հարցը քննելիս, չպետք ե մոռանալ շերտավորման այն հատուկ, անցյալ ժամանակա-

աճումն և ուժեղացումն անխուսափելի յեն, վոր կուլակները թեև դանդաղ, թեև դեռ քիչ, բայց աճել են և դեռ աճում են: Կուսակցությունը անցյալից գիտե, վոր վորևե յերկու կուլակային տնտեսությունների տնտեսական ուժը յերբեմն գերազանցում է տասնյակ չքավորների և միջակ տնտեսությունների ուժը: Այս բոլորը թե՛ Կուսակցությունը և թե՛ Խորհրդային իշխանությունը գիտեն և չեն փակում գյուղացիական կուտակումների ուղին, վորովհետև այդ կուտակումները տարեց-տարի ավելի հեշտ ելինում ուղղել այնտեղ, ուր հարկն է: Կուտակումների թուլյությունը առանձին գյուղացիական տնտեսությունների համար՝ բնավ չի նշանակում, վոր գյուղական բուրժուազիայի դեմ դասակարգային պայքարը դադարեցված է: Այդ բոլորովին չի նշանակում, վոր Կուսակցությունն ու Խորհրդային իշխանությունը հրաժարվում են չքավորներից ու միջակներից պաշտպանել շահագործող խավերից: Միայն փոխվում է գյուղական կուլակների դեմ պայքարելու ձևը: Արդեն հինգ տարի յե անցել այն ժամանակից, յերբ Խորհրդային իշխանությունը բացարձակ կռիվում տապալեց կալվածատերերին ու կապիտալիստներին և ձեռք առավ պայքարելու այնպիսի յեղանակներ, վորոնց կիրառմամբ կուլակային տնտեսությունները խորհրդային լավ տնտեսությունների, կոլեկտիվ լավ տնտեսությունների, լավ կոոպերատիվների կազմակերպման միջոցով արտաքսվում են: Այդ պայքարում գյուղական չքավորությանը պաշտպանում են Խորհրդային իշխանության բոլոր ձեռք առած միջոցները, իսկ գյուղական բուրժուազիան ձգտում է դեպի հին ձևերը, ձգտում է պահպանել առաջվա կարգերը:

Բոլորովին այլ է միջակ գյուղացիության դրությունը:

«Ամենուրեք, վորտեղ սկսվում է պայքարը հարուստների և չքավորների միջև, սեփականատերերի և բանվոր-

ների միջև, միջակ գյուղացին մնում է մեջտեղը, և չգիտե ուր գնա: Հարուստները իրենց կողմն են քաշում՝ չե՞ վոր դու տնտեսության տեր ես, սեփականատեր ես, դու վոչ մի անելիք չունես մերկ բանվորների հետ: Իսկ բանվորները ասում են՝ հարուստները քեզ կխաբեն, քեզ կթալանեն, քեզ այլ փրկություն չկա, բացի այն, վոր դու մեզ ոգնես ամեն տեսակի հարուստների դեմ մղվող մեր պայքարում:

Միջակ գյուղացու շուրջը այս վեճը կա բոլոր յերկրներում» (Լենին, «Գյուղական չքավորություն», հատոր 9, յերես 340):

Այն ժամանակվանից, յերբ Լենինը գրել է այս խոսքերը, անցել է յերկու և կես տասնյակ տարի:

Յեվ անհ հիմա, յերբ մենք հինգ տարի արդեն խաղաղ հանգամանքներում տնտեսական աշխատանք ենք տանում ու մեր ամբողջ կյանքը վերաշինում նոր հիմքերի վրա, մեզ համար դեռ առաջնագույն և վճռողական նշանակություն ունի «միջակ գյուղացու» շուրջը յեղած վեճը, չքավորին միջակի հետ զոգելու (սմբռնել) պայքարը, միջակին կուլակից ազատագրելու պայքարը:

Կուլակը իր վողջ ուժով աշխատում է իր կողմը քաշել միջակ գյուղացուն: Վորոշ դեպքերում այդ հաջողվում է. յենթադրենք թե բանվոր դասակարգն ու քաղաքային արդյունաբերությունը միջակ գյուղացուն չկարողացան տալ եժան գներով բավականաչափ ապրանք, միջակին անհրաժեշտ քանակությամբ ապրանք և այդ ապրանքը տալիս է մասնավոր վաճառականը. յենթադրենք թե միջակ գյուղացին գերադասում է վարկը կոոպերացիայից չստանալ, այլ կուլակից, և յենթադրենք թե միջակին այդ ավելի շահավետ է. ի՞նչ կստացվի: Կստացվի զոգումն մասնավոր կապիտալի և գյուղացիության հիմնական մասսայի. կուլակը կկանգնի գյուղացիական մասսայի և բանվոր դասակարգի միջև նրա համար, վորպեսզի նրանց միջև յեղած միու-

թյունը խախտի, գյուղացիներին պրոլետարիատի ղեկավարությունից զրկի և բուրժուազիայի կողմը քաշի:

Ահա թե վոր կողմից ե սպասվում կուլակային վրտանգը:

Յե՛վ յերիտմիության, և՛ կուսակցության մեջ կան մարդիկ, վորոնք մտածում են այսպես.—չի խանգարում կուլակին հիշեցնել ռազմական կոմունիզմի, չքավորության կոմիտեների որերը և կուլակներին մի լավ ցնցել, թե չե նրանք չափից դուրս և անարգել աճում են ու այդ աճումից վոչ չքավորությունը և վոչ ել Խորհրդային իշխանությունը շուտով դադար չեն ունենա:

Պարզ ե, վոր այդ մարդիկ չեն հասկանում թե ինչումն ե կայանում կուլակային վտանգը, չեն հասկանում թե ի՞նչպես պետք ե կովել կուլակների բռնության դեմ: Կուլակի վրա արգելք դնել չի կարելի: Նրան կարելի յե և պետք ե հաղթել տնտեսական մրցության միջոցներով:

Հիմա մեր գլխավոր գործը վոչ թե կուլակի դեմ բացարձակ կովելն ե, գյուղում դասակարգային պայքարը բոլրբոքելը, այլ միջակներին և չքավորներին բանվոր դասակարգի շուրջը համախմբելը:

Այժմ մեր գլխավոր գործն ե՝ գյուղացիության հիմնական մասսային ցույց տալ Խորհրդային իշխանության առավելությունները, բարձրացնել այդ մասսայի կարողությունը, կուլտուրական մակերևույթը և նրա հետ միասին, պրոլետարիատի ղեկավարությամբ, առաջ շարժվել:

ՀԱՐՑԵՐ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչո՞ւ Կոմունիստական կուսակցությունն ու Խորհրդային իշխանությունը ուշադրություն են դարձնում միջակ գյուղացու վրա:

Ինչո՞ւ յե անհրաժեշտ չքավորության ու միջակ գյուղացիության մերձեցումը:

Ի՞նչ կերպ ե այժմ Խորհրդային իշխանությունը պայքարում կուլակի դեմ:

ՊԵՏՔ Ե ՈԳՆԵԼ ԶԳԱՎՈՐ ԳՅՈՒՂԱՅԻՈՒԹՅԱՆԸ ՅԵՎ ՍՐԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ՝ ԿՈՒԼԱԿՆԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.

Ահա հատկապես սրա համար կարևոր ե համախմբել չքավորությունը, ոգնել նրան կարիքից ազատվելու: Գյուղական չքավորությունը կազմակերպվում ե գյուղական խորհուրդների շուրջը առանձին խմբերով և Կուսակցության ղեկավարության տակ ձգտում ե բարելավել գյուղական տնտեսությունը, ձգտում ե բարելավել գյուղական խորհրդի աշխատանքը:

Չքավորության ժողովներում, միջակ գյուղացիների հետ միասին, վորոշում են, թե ո՞ւմ ընտրեն խորհրդի անդամ, կոոպերատիվի վարչության և կամ փոխադարձ ոգնության կոմիտեյի անդամ. միջակ գյուղացիների հետ միասին, ընտրությունների ժամանակ, չքավոր գյուղացիները պաշտպանում են իրենց թեկնածուներին կուլակների և կուլակների թեկնածուների դեմ:

Խորհրդային իշխանությունը, չնայած տնտեսական դժվարություններին, վոչ միայն չի կրճատում այն արտոնությունները, վոր առաջ տալիս եր չքավորության, այլ նույնիսկ ավելացնում ե: 1924—25 թ. հողաշինարարության համար տրված ե 1.840.000 ռ., իսկ 1925—26 թ. տրվում ե 3 ու կես միլիոնից ավել: Այս գումարի մեջ չեն մտցված այն գումարները, վար տրված են կենտրոնական սևահող շրջանին, վորը սովից տուժել ե ավելի շատ, քան այլ շրջանները:

Բացի այդ, Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդը բաց ե թողել 20 միլիոն ռ. գյուղացիական չքավորությանը յերկարատե և արտոնյալ վարկ տալու համար:

Չքավոր գյուղացուն ահագին ոգուտ են բերելու նաև միասնական գյուղատնտեսական հարկին վերաբերյալ արտոնությունները:

Մեր հարկերն ըստ յեկամուտների յեն նշանակվում։ Սա նշանակում է, վոր վորքան ավելի հարուստ է գյուղացին, այնքան ավելի հարկ է վճարում։ Անցյալ տարի ամենանվազ տնտեսությունները (բաց առյալ հարկից ազատված 5 միլիոն տնտեսությունները) վճարում էյին իրենց ունեցած յեկամտի 4⁰/₀, իսկ ամենահարուստ տնտեսությունները—իրենց յեկամտի 12⁰/₀։ Իսկ այս տարի ամենանվազ (դարձյալ բաց առյալ հարկից բոլորովին ազատված 5 միլիոն տնտեսությունները) տնտեսությունները պետք է վճարեն իրենց արդյունքի միմիայն 2⁰/₀, իսկ ամենահարուստ տնտեսությունները՝ իրենց արդյունքի 20 տոկոսը։

Բացի այդ՝ խորհրդային իշխանությունը տալիս է մի շարք այլ արտոնություններ, որինակ՝ անտառների, պետական ապահովագրման վերաբերյալ և այլն։

խորհրդային իշխանությունը զատում է չքավորներին և բատրակներին, նրանց ամեն տեսակի արտոնություններ է տալիս։ Սակայն բանից դուրս է գալիս, վոր որենքները յերբեմն չեն իրագործվում, չքավորությունը այդ արտոնություններից չի ոգտվում։ Կուսակցության XIII Համագումարը դեռ այն ժամանակ նիշել է, վոր չքավորագույն խավերի շահերը պաշտպանող շատ որենքներ, շնորհիվ խորհրդային ապարատի թերությունների, շնորհիվ գյուղի չքավորների հետամնացության, տեղում չեն գործադրվում։

Մեր կուսակցության առաջնորդներից մեկը, ընկեր Ստալինը, այսպիսի հրահանգ է տալիս Յերիտմիության. —

«Գյուղում՝ Յերիտմիության ակտիվը հեղափոխական որինական ության պահակ պիտի լինի։ Նա պիտի գյուղի չքավորության պաշտպանը լինի»։

Չքավորից չքավորը գյուղում նա յե, ով ստիպված է բատրակ դառնալու։ Մենք գիտենք արդեն, վոր կուլակա-

յին տնտեսության արդյունքները ստացվում են վարձու բանվորների աշխատանքի շահագործումից. հենց դրա համար խորհրդային իշխանությունը ձգտում է պաշտպանել բատրակին, պաշտպանել նրա աշխատանքը։ Դրա համար էլ բատրակներն ունեն իրենց արհեստակցական «Հողանտառ» աշխատավորների կամ գյուղատնտեսական և անտառային գործով զբաղվող աշխատավորների միությունը։

Այդ միությունը իր գլխավոր ուղադրությունը դարձնում է ամենահետամնաց, խավար, մեր յերկրի անպարփակ տարածության վրա ցրված բատրակներին, գյուղատնտեսության վարձու աշխատավորներին, հովիվներին և այլն կազմակերպելու խնդրի վրա։

Գյուղական բնակչության այս մասը հանդիսանում է բանվոր դասակարգին ամենամոտիկ տարրը։ Բատրակները հանդիսանում են Կուսակցության և խորհրդային իշխանության ամենահավատարիմ նեցուկը գյուղում։ Միությունը ձգտում է գյուղատնտեսական և անտառային գործով պարապող աշխատավորներին գյուղի ամենաառաջադեմ խավը դարձնել։ Դրա համար պետք է գյուղատնտեսական բանվորների կուլտուրական մակերևույթը բարձրացնել, բարձրացնել նրանց գիտակցությունը, վորպեսզի նրանք կարողանան հասկանալ բանվոր դասակարգի (վորի մասն են կազմում իրենք) ընդհանուր անելիքները։ Գյուղատնտեսական բանվորներից շատերը նյութական շատ ծանր դրության մեջ են։ Լույսից մինչև լույս բանվորական որ, ցածր աշխատավարձ և այլն։ Բատրակը կամ բատրակուհին յերբեմն աշխատում են միայն փորհացի։ Միությունը ձգտում է բատրակի համար աշխատանքի վագույն պայմաններ ստեղծել, պաշտպանում է նրա քաղաքացիական իրավունքները։

Վորպեսզի ավելի լավ պաշտպանի բատրակի աշխատանքը,

արհեստակցական միութիւնը ձգտում է աշխատավորական պայմանագիր կնքել վարձողի և բատրակի միջև:

Պայմանագրի մեջ հիշված պիտի լինեն այն հիմնական աշխատանքները, վորոնց կատարելու համար վարձվում է բատրակը,—ժամանակամիջոցը, աշխատանքի ժամերը, աշխատավարձի վճարման տեսակներն ու ժամկետները և այլ լրացուցիչ պայմանները: Գործատերը իրավունք չունի տվյալ վայրի համար հաստատված աշխատավարձի վորոշ չափից պակաս տալու:

Միութիւնը հետևում է աշխատավարձի վճարման և աշխատավարձի պաշտպանութան վերաբերյալ յեղած որենքների կատարմանը, հիմնում է գյուղատնտեսական և անտառային գործով պարապող աշխատավորների համար փոխադարձ ոգնութեան գանձարկիցներ, ոգնութիւն է հասցնում միութեան անդործ անդամներին: Միութիւնը կամ ինքն է մշակում և կամ մասնակցութիւն է ունենում այնպիսի որենքների մշակման գործում, վորոնք վերաբերում են բատրակների դրութիւնը բարելավելուն և նրանց շահերը պաշտպանելուն. և այնուհետև այդ որենքները անց է կացնում խորհրդային որդաններով:

Խորհրդային իշխանութիւնը որենքի միջոցով պաշտպանում է բատրակին կուլակի ճորտը դառնալուց:

Գյուղացիք և բատրակները այդ լավ են ըմբռնում և քանի գնում, այնքան ավելի շատ են դիմում միութեանը՝ աշակցութիւն ստանալու և աշխատավորական պայմանագրեր կնքելու համար: ԽՍՀՄ գյուղատնտեսական և անտառային գործով պարապող աշխատավորների արհեստակցական միութեան («Հողանտառմիութեան») միջոցով աշխատավորական պայմանագրեր կնքող բատրակների և բատրակուհիների թիվը հետզհետե ավելանում է: 1924 թ. նրանց թիվը հասնում էր 350.000-ի, իսկ 1925 թ.—800.000:

Այսպես՝ քայլ առ քայլ աճում է չքավորութեան և բատրակների կազմակերպութիւնը: Այս կազմակերպութեան ղեկավարը գլխավոր ուժն է կազմում՝ կուլակների դեմ պայքարելու համար: Չքավորութիւնը վորքան ավելի բարձրացնի իր տնտեսութիւնը, վորքան ավելի ուժեղացնի իր մասնակցութիւնը խորհուրդների աշխատանքում, կոոպերացիայում, այնքան ավելի դժվար կլինի նրան շահագործել: Մեր տնտեսութեան աճումը խորհրդային իշխանութեան որով անհնարին կդարձնի կուլակի գոյութիւնը, վերջնականապես կվոչնչացնի կուլակին:

ՀԱՐՑԵՐ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչո՞ւ համար անհրաժեշտ է, վոր գյուղխորհուրդներին կից չքավոր գյուղացիների խմբակներ լինեն:

Վո՞ր կազմակերպութիւնը պիտի ղեկավարի այդ խմբակների գործնեցութիւնը:

Խորհրդային իշխանութիւնը ինչո՞վ է ոգնում չքավորութեանը:

Ո՞ւմ է պետք «Հողանտառմիութեան»:

Ի՞նչ դեպքում բոլորովին կանհետանա կուլակը:

ԽՆԴԻՐՆԵՐ ԿԱՐԴԱՑԱԾԸ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.

Տեղեկացե՛ք գյուղխորհրդում կամ գավառամասային գործադիր կոմիտեյում, թե վորքան են ձեր գյուղում չքավորները, միջակները և կա՞ն արդոք կուլակներ:

Ծանոթացե՛ք «Հողանտառմիութեան» ձեր բաժանմունքի կատարած աշխատանքի հետ:

Հաշվեցե՛ք, թե վորքան անգրագետներ կան բատրակների և չքավորութեան շրջանում. կապ հաստատեցե՛ք գավառամասային խրճիթ-ընթերցարանի հետ և վերջինիս ոգնութեամբ նրանց գրագիտութիւն սովորեցրե՛ք:

Հետեցե՛ք, լավացե՞լ, թե վատացել է չքավոր ընտանիքների ապրուստը, պարզեցե՛ք բարելավման ու վատացման պատճառները:

ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ Խ.Ս.Շ.Մ. ՄԵՋ ՅԵՎ ՆՐԱ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԳՅՈՒՂԱՑԻՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ.

Ի՞նչ է ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ.

Մենք արդեն գիտենք, Վոր ԽՍՀ Միութեան մեջ իշխանութեան գլուխ է կանգնած բանվոր դասակարգը, Վորը ղեկավարում է գյուղացիութեանը: Մեզ հայտնի յե նաև, Վոր պրոլետարական պետութեանն են պատկանում գործարանները, հողը: Մեզ հայտնի յե նույնպէս, Վոր գյուղական տնտեսութեանը չի կարող յուր գնալ առանց գործարանային ապրանքների, ինչպէս և գործարանները չեն կարող աշխատել, յեթե գյուղացին քաղաքին չտա հում նյութ, հաց և այլն. այդ ամենը մեզ հիմա լավ հայտնի յե նախորդ զրուցներից: Այժմ հարկավոր է իմանալ, թե ի՞նչ պետք է անել, Վորպէսզի գործարանների և հողի արդյունքները ավելի նպատակահարմար կերպով բաշխվեն աշխատավորութեան մեջ: Ի՞նչ միջոցներ են պետք, Վոր գործարանային ապրանքները գյուղ հասնեն բավական քանակութեամբ և ձեռնառու գներ ունենան, իսկ գյուղից քաղաք բերվեն՝ հում նյութ, մթերքներ: Առաջ այդ գործը կատարողը, այսինքն՝ քաղաքի ապրանքը գյուղ, իսկ գյուղի մթերքը քաղաք տանող-բերողը չարչին եր, առևտրա-

կանը: Ամեն առևտրական միայն մի նպատակ ունի— իր անձնական ոգուտը: Այժմ Խորհրդային իշխանութեան առաջ դրված է այս խնդիրը—քաղաքի և գյուղի մեջ ապրանքների փոխանակութեանը կազմակերպել այնպէս, Վոր գրանից ոգտվեն և՛ բանվորները, և՛ գյուղացիք: Այդ կարող է անել կոոպերացիան: Կոոպերացիա խոսքը ֆրանսերէն կնշանակէ աշխատակցութեան: Առաջ Ռուսաստանում (ինչպէս նաև այժմ կապիտալիստական յերկրներում) բանվորները, գյուղացիք և ծառայողները կազմում էին կոոպերատիվ ընկերութեաններ՝ մասնավոր առևտրականների հետ պայքարելու համար: Առևտրականները ապրանքները ծախում էին բարձր գներով, իսկ կոոպերատիվները իրենց նպատակ էին դնում տալ իրենց անդամներին եժան գնով ապրանք: Բայց Վորովհետև նախկին հասարակակարգի որով գործարանները և իշխանութեանը գտնվում էին կապիտալիստների ձեռքին, այդ պատճառով էլ նրանք կամ խանգարում էին կոոպերացիայի զարգացմանը կամ կոոպերացիան ոգտագործում էին իրենց նպատակների համար:

Ինչո՞ւ համար այժմ, Խորհրդային իշխանութեան որով, աշխատավորութեանը կոոպերատիվներ է հիմնում: Կոոպերատիվի գլխավոր նպատակը մեզ մոտ կայանում է նրանում, Վոր աշխատավոր մասսաները միացած ուժերով ավելի շատ և ավելի լավ տեսակի ապրանքներ ու մթերքներ պատրաստեն, Վորպէսզի ճիշտ հաշվի առնեն, թե ի՞նչ ապրանքից Վորտեղ Վորքան է հարկավոր և Վորպէսզի Վերջնականապէս դուրս Վոնդեն մասնավոր առևտրականին, ապրանք արտադրողի և ապրանք սպառողի միջև գոյութեան ունեցող այդ միջնորդին: Շատ մեծ նշանակութեան ունի կոոպերացիան մեր յերկրում, ուր քսանյերկու միլիոն գյուղացիական ծխեր ապրում և աշխատում են միմյանցից բաժան-բաժան:

Ինչպես ասել ենք նախկին զրույցներից մեկում—բա-
վական չե վոր կապիտալիստներից և կալվածատերերից
խել ենք հողը, գործարանները, իշխանությունը: Հար-
կավոր ե վորջ տնտեսությունը այնպես կազմակերպել,
վոր աշխատավորությունը աշխատանքը ավելի լավ հիմքերի
վրա դրված լինի: Պարզ ե, վոր աշխատանքը լավ ար-
դյունք ե տալիս, յեթե տնտեսությունը մեջ մեքենա ե գոր-
ծածվում: Իսկ մենք արդեն գիտենք, վոր գյուղական
մանր տնտեսությունների մեջ անհնար ե թե լավ արդյունք
ստանալ և թե մեքենա գործադրել այն չափով, ինչ չափով
հնարավոր ե անել մեծ տնտեսությունների մեջ: Այս
բոլորը ցույց ե տալիս, վոր գյուղական մանր տնտեսու-
թյունները, վորտեղ աշխատանքի մեծ մասը կատարում ե
մարդը, իրար պիտի միանան, կազմեն կոլլեկտիվ տըն-
տեսություն: Պարզ ե, վոր այդպիսի տնտեսությունը մեջ
կոլլեկտիվի յուրաքանչյուր անդամի աշխատանքը ավելի
արդյունավետ ե, և այդտեղ կարելի կլինի գործ դնել մե-
քենա. այդտեղ չի լինի վո՛չ տեր, վո՛չ ել բատրակ:

Կոոպերացիան հսկայական ուժ կունենա միայն այն
դեպքում, յերբ նրա նշանակությունը կգնահատեն մաս-
սաները, յերբ բազմամիլիոն գյուղացիությունը կսկսե-
ակտիվ կերպով աշխատել, լավացնել և կատարելագործել
կոոպերացիան: Դա դժվարին գործ ե: Դրա համար հար-
կավոր են տարիներ: Հարկավոր ե նախ և առաջ ժողովրդի
մեջ տարածել գրագիտություն: Այդ առթիվ մի քանի անգամ
ընկ. Լենինը գրել ե: «Կոոպերացիայի մասին» իր հոդվա-
ծում նա ասում ե «Իսկապես մեզ միայն մի բան ե մնում
անել—մեր ժողովուրդը դարձնել այնպես «կրթված», վոր-
պեսզի նա հասկանա, թե ի՞նչ ոգուտ ե տալիս կոոպերացիան՝
յեթե նրան մասնակցում են բոլորը: «Միայն» այդ: Այժմ
մենք ուրիշ վո՛չ մի իմաստություն կարիք չունենք, վոր-
պեսզի անցնենք սոցիալիզմին: Բայց նրա համար, վորպեսզի

այդ «միայնը» գլուխ բերենք, հարկավոր ե մի ամբողջ
հեղաշրջում, կուլտուրական զարգացման մի ամբողջ շերտ՝
ժողովրդական մասսաների կյանքում»: Ահա թե ինչու
այդքան կարևոր ե, վորպեսզի ամեն մի գյուղացի գի-
տենա, թե ի՞նչ ե կոոպերացիան, ինչո՞ւ յե նա գյուղացուն
կարևոր:

ՀԱՐՅԵՐ՝ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ինչո՞ւ Խորհրդային
պետությունը մեջ կոոպերացիան միացնում ե աշխատավո-
րությունը:

Ինչո՞ւ կոոպերացիան միայն այն ժամանակ լավ կաշ-
խատի, յերբ նրա աշխատանքներին կմասնակցեն ազգաբը-
նակիցության լայն խավերը:

Ինչո՞ւ անհրաժեշտ ե գրագետ լինել՝ կոոպերացիային
ակտիվ մասնակցություն ցույց տալու համար:

Ի՞նչպե՞ս ե ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ ՄԻԱՅՆՈՒՄ ԳՅՈՒՂԱՅԻԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

Նախորդ զրույցներից մենք գիտենք, վոր ԽՍՀ Միու-
թյան գյուղացիական տնտեսությունների 41,4%-ը աղքատ
տնտեսություններն են կազմում: Մենք գիտենք, վոր միջակ
գյուղացու տնտեսությունն ևս այնքան ամուր չե և հեշ-
տությունը կարող ե աղքատանալ՝ յերաշտի, տավարի հա-
մաճարակի դեպքում: Այդ պատճառով ել հարկավոր ե այդ
տնտեսությունները ամրացնել, նրանց ուժերը միացնել,
կազմակերպել զանազան արտելներ, ընկերություններ: Այդ
նպատակն ունի գյուղատնտեսական վարկային կոոպերա-
ցիան, վոր հենվում ե նախ իր անդամների ինքնագործնեյու-
թյան վրա:

Ի՞նչ ե անում նա, վորպեսզի չքավոր գյուղացու տըն-
տեսությունը բարձրացնի և միջակինը—ամրացնի:

Գյուղատնտեսական վարկային կոոպերացիան նախ
աշխատում ե ոգնել չքավոր գյուղացուց կազմակերպ-
վելու, վորպեսզի սրանք միացած ուժերով իրենց տըն-

տեսուլթյունը կարգի բերեն: Այդ նպատակով նա առաջին հերթին արտելներին և կուլեկտիվներին ապառիկ բաց ե թողնում գյուղատնտեսական գործիքներ, սերմացու և այլն:

Կոոպերացիան աշխատում է առաջ բերել կուլեկտիվ աշխատանքի այնպիսի ձևեր, վորոնք հասկանալի և մատ- չելի յեն ամեն մի չքավոր և միջակ գյուղացուն:

Միացման այդպիսի ձևեր են հանդիսանում հողի հան- րային մշակումը, տավարի համար ուժեղ կեր (քուսպ և այլն) ընկերովի գնելը, գյուղատնտեսական մթերքների (պանիր և այլն) մշակումը արտելների միջոցով, միահա- մուռ ուժերով մեքենաներ գնելը և այլն: Ամենագլխավորն այն է, վոր գյուղացիք հնարավորություն են ունենում գնել մեքենա, տրակտոր, յերբ նրանք միացած են լինում կոոպերատիվում: Իսկ յերբ գյուղացոց արտերում սկսում է աշխատել տրակտորը, մեքենան, այն ժամանակ գյու- ղացիք գործի մեջ տեսնում են, թե ի՞նչ մեծ նշանակու- թյուն ունի մեքենան և ի՞նչ ոգուտներ է տալիս: Դրանից հետո նրանք ավելի և ավելի են կապվում կոոպերատիվի հետ: Ընկ Ռիկովը կուսակցության XIV կոնֆերանսին հե- տեյալն է ասել. «Մեքենան, տրակտորը—այժմ կարող է գյուղում առաջ բերել մի ամբողջ հեղափոխություն այն իմաստով, վոր մեքենայի գործածության ժամանակ ձե- ռնտու յե անցնել հողի հանրային մշակման: Կոոպերա- տորներից մեկն ինձ պատմում էր, թե ի՞նչ ազդեցություն ունի տրակտորի մուտքը գյուղ: Ահա թե ինչ հարցեր են ծագում տրակտոր գնող արտելի առաջ: Առաջին հարց, վարել ամեն մի անդամի հողաբաժինը առանձին-առանձի՞ն, թողնելով հողաբաժինների մեջ անվար տեղեր (սահման- ներ), թե՞ բոլորը վարել միասին, վորպես ընդհանուր հողա- բաժին: Պարզ է, վոր վերջինը ձեռնտու յե: Յերբ հողը վարած է, ուրիշ հարց է ծագում՝ հողը այժմ բաժանե՞լ, թե՞ միասին ցանել և հետո բերքը բաժանել: Յերբ արտը

հասնում է՝ ծագում է նոր հարց. չհնձա՞ծ բաժանել, թե՞ միասին հավաքել և հետո բաժանել խրճերը: Յերբ հունձը միասին են հավաքած լինում, նորից հարց է ծագում. խըր- ձե՞րը բաժանել, թե՞ միասին ծեծել: Իսկ յերբ հացահա- տիկը պատրաստ է լինում, նոր հարց է առաջանում.— հացահատի՞կը բաշխել ծխերի վրա, թե՞ ծախել կոոպերա- տիվին և փողը բաժանել: Այսպես է գյուղացու մտքերի ընթացքը, յերբ գյուղ է մտնում տրակտոր: Իսկ այս ամենը ցույց է տալիս, վոր համայնացման ճանապարհ- ները արդեն գծվում են գյուղատնտեսական աշխատանք- ներում»:

Այս ճանապարհի վրա յեն արդեն գտնվում գյու- ղական շատ տնտեսություններ: 1925 թվի հուլիսի 1-ին ԽՍՀՄ մեջ գյուղացիական կոոպերացված տնտեսություն- ների թիվը հասնում էր 5.000.000-ի, այսինքն գյուղա- ցիական բոլոր ծխերի 22,5%: Կուլեկտիվ խոշոր տնտե- սությունների մեջ, վորտեղ աշխատանքն ու միջոցները համայնացրած են, բերքը 25—30% ավելի յե լինում, քան առանձին-առանձին աշխատող տնտեսություններում: Ընդհանուր առմամբ, կուլեկտիվ տնտեսություններում ամեն մի դեպյատինից բերքը 10 տոկոսով ավելի յե ստաց- վում, քան մասնավոր տնտեսություններում: Այս թվերը պարզ ասում են, վոր կուլեկտիվ տնտեսությունը ավելի յե ձեռնտու գյուղացուն: Մանավանդ չքավոր գյուղացիու- թյան համար խիստ ոգտակար է անդամագրվել գյուղա- տնտեսական վարկային կոոպերացիային:

Իսկ ինչ վերաբերում է միջակ գյուղացուն, պետք է ասել, վոր նա, ունենալով կարգավորված տնտեսություն և զբանից ստանալով ոգուտ, ձգտում է իր մթերքները ծախել արտելների միջոցով, դրա համար էլ միջակ գյու- ղացին իր առաջ դնում է հետեյալ խնդիրը. գյուղատնտե- տեսական կոոպերացիայի միջոցով կազմակերպել իր մթերք-

ների սպառումը (կաթ, ձու, գետնախնձոր, գինի և այլն), կոլլեկտիվ մշակումը (կոոպերատիվ ջրաղաց, յուղի, պանրի գործարան և այլն): Իսկ կոոպերատիվից ստացած ոգուտը կարելի չէ ոգտագործել՝ տրակտոր գնել, հիմնել ելեքտրակայան, բաց անել գործարաններ, վոր նշանակում է գյուղացուն տալ նորանոր ոգուտներ, թեթեւացնել նրա ծանր աշխատանքը: Այս ամենը վկայում է, վոր կոոպերացիան անհրաժեշտ և ոգտակար է գյուղացու կյանքում:

Այժմ տեսնենք, թե ի՞նչպես է ընթանում գյուղացի-ության կոոպերացումը, տեսնենք, թե ո՞ւմ է ընդգրկում գյուղատնտեսական կոոպերացիան:

Կոոպերատիվ անդամ են՝

Աշխատող անասուն չունեցող գյուղացիներ 18,5%, 1 աշխատող անասուն ունեցողներ՝ 22,5%, 2 աշխատող անասուն ունեցողներ՝ 33,1%, 3 աշխատող անասուն ունեցողներ՝ 49,0%, 4 աշխատող անասուն ունեցողներ՝ 19,7%:

Այս թվերը ցույց են տալիս, վոր կոոպերատիվի շարքերը գյուղի ունեւորները ավելի շուտ են մտնում, քան չքավորները: Այդ նշանակում է, վոր մենք պիտի շատ լուրջ ուշադրություն դարձնենք չքավոր գյուղացի-ության վրա, վորպեսզի նա դառնա կոոպերատիվի անդամ: Վերևում մենք ասացինք, վոր կոոպերացիայի անդամ են 5.000.000 գյուղական ընտանիք, վորից 1.141.900 չքավորներն են, վոր 24,5 տոկոսն են կազմում: Հարկավոր է այդ ուղղությամբ աշխատանքները շարունակել: Շատ տեղերում չքավոր գյուղացիներին տալիս են հնարավորություն անդամավճարները մաս-մաս վճարելու: Չքավոր գյուղացիության տալիս են 8 ամսից մինչև 1 տարի ժամանակ՝ անդամավճարները մաս-մաս վճարելու:

Ինչի՞ յե ձգտում կոոպերացիան: Նախ՝ աջակցել չքավոր և միջակ գյուղացուն՝ վարկի միջոցով ձեռք

բերելու անասուն, գործիքներ, սերմացու և ուրիշ անհրաժեշտ պիտույքներ, վոր գյուղացին վորոշ ժամանակից հետո պիտի վերադարձնե: Այդ բանը պահանջում է, վոր գյուղացին իր յուրաքանչյուր ազատ կուպկը տանի կոոպերատիվ: Ինչքան շատ այդպիսի կուպկներ հավաքվեն կոոպերատիվի կապալում, այնքան շուտ նա կկարողանա գյուղացու տնտեսությունը, առաջին հերթին չքավորի տնտեսությունը, կարգավորել, ամրացնել:

ՀԱՐՑԵՐ՝ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Միանալու ի՞նչ պարզ ձևեր կարող են լինել գյուղական տնտեսության մեջ: Ինչո՞ւ մեծ մեքենաները, մանավանդ տրակտորը, նպաստում են գյուղի կոլլեկտիվիզացիային:

Գյուղատնտեսական վարկային կոոպերացիան ի՞նչքան չքավոր գյուղացի անդամ ունի:

ԻՆՉՊԵՍ Ե ԿՈՈՊԵՐԱՅԻԱՆ ՈԳՆՈՒՄ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ.

Գյուղում հողը պակաս է. հողը՝ վատ մշակվելու հետևանքով՝ բավարար արդյունք չի տալիս: Մեր արդյունաբերությունն էլ հնարավորություն չունի այժմ բոլոր կարիքավորներին աշխատանք տալ: Այդ ամենը միասին վերցրած ստիպում են գյուղացուց, մանավանդ չքավորներին, գյուղում աշխատանքի նոր աղբյուրներ գտնել՝ գանազան արհեստներով պարապելով: Այդպիսի տնայնագործների թիվը ԽՍՀՄ մեջ հասնում է 5 միլիոնի: Նրանք համարյա բոլորը աշխատում են հին-պապենական ձևերով՝ գործի վրա որական 14—16 ժամ քրտնելով:

Մանր արհեստներով են զբաղվում գլխավորապես չքավոր գյուղացիք: Նրանք հնարավորություն չունեն գնել գործիքներ, մանավանդ մեծ քանակությամբ ապրանք և մեքենա: Հին ժամանակ արհեստավորները հարկավոր նյութերը ստանում էին կուլակներից և նրանց հանձնում

իրենց աշխատանքի արդյունքը: Արհեստավորը միշտ կախում ունի այդ կուլակներից: Վերջիվերջո այդպիսի միջնորդ-կուլակները դառնում եյին խոշոր առևտրականներ, փորձ հարստանում եյին չքավոր արհեստավորների հաշվին:

Արհեստավորները (տնայնագործները) մեր յերկրում պատրաստում են բավական քանակությամբ զանազան տեսակի ապրանքներ՝ փայտից, մետաղից, կաշվից, բրդից, մանվածքից, թղթից և այլն: Մեր յերկրի արդյունաբերության 20 տոկոսը կազմում է տնայնագործների արդյունաբերությունը: Ահա թե ինչու տնայնագործներին կազմակերպելը մեր առաջնակարգ խնդիրներից մեկն է: Այդ հարցը լուծելիս մեզ ոգնության է գալիս՝ տնայնագործական-արդյունաբերական կոոպերացիան, ինչ որ խմբում է անկազմակերպ տնայնագործներին, ոգնում նրանց աշխատանքը թեթևացնելու խնդրում: Տնայնագործների կոոպերացիան արհեստավորին ձեռնառու պայմաններով նախ բաց է թողնում անհրաժեշտ ապրանքներ, հետո ազատում է արհեստավորին չարչու, կուլակի, խանութպանների շահագործումից: Բացի դրանից, կոոպերատիվը ավելի բարձր գնով է վերցնում արհեստավորի պատրաստած ապրանքները շուկայում ծախելու համար: Այդպիսով, տնայնագործական - արդյունաբերական կոոպերացիայի եյական խնդիրներից մեկն էլ այն է, ինչ որ նա շահագործողներից պաշտպանում է չքավոր-տնայնագործ գյուղացուն: Միևնույն ժամանակ կոոպերացիան ձգտում է, ինչ որ առանձին առանձին աշխատող արհեստավորները միանան, կազմեն արտելներ, ընկերություններ, գնեն իրենց աշխատանքի համար մեքենա: Դրանով թեթևանում է արհեստավորի աշխատանքը, շատանում է նրա պատրաստած ապրանքի քանակը, ոգուտը ավելանում: Այդպիսի կազմակերպությունները նպաստում են կապ հաստատելու արհեստավորների և գործարանների միջև, փոխելիս հանգամանքը

արհեստավորների համար մեծ նշանակություն ունի: Չե՞ վոր տնայնագործը այժմ պետությունից է ստանում թե՛ մթերքներ և թե՛ գործիք: Միևնույն ժամանակ պետական արդյունաբերությունը կարիք ունի արհեստավորների աշխատանքին: Այդ պատճառով էլ կոոպերացիան աշխատում է կապ հաստատել նրանց մեջ, արհեստավորներին ազատելով շահագործումից:

Բացի այդ ամենից, կոոպերացիան պաշտպանում է արհեստավորին: Շատ դեպքերում նրան գյուղի կուլակների հետ շփոթում եյին և մեծ հարկեր վրան նշանակում: Բայց չի կարելի ասել, թե բոլոր աշխատավորները չքավորներ են: Չե՞ վոր կան արհեստավորներ, փորձ 2 և ավելի աշակերտ կամ ոգնականներ ունեն: Չե՞ վոր նրանք այդ ոգնականներին շահագործում են: Բայց այդպիսիների թիվը շատ քիչ է: Արհեստավորների մեծագույն մասը իրենք իրենց աշխատանքով են հաց ճարում: Այժմ թե՛ կոմունիստական կուսակցությունը և թե՛ Խորհրդային իշխանությունը պահանջում են, ինչ որ լուրջ ուշադրություն դարձվի՝ այն տնայնագործի, արհեստավորի վրա, փորն իր աշխատանքով և ապրում: Բայց յերբեմն տեղի յեն ունենում սխալներ, շահագործում: Այդպիսի դեպքերում կոոպերացիան պաշտպանում է տնայնագործի իրավունքները, նա այդ անում է իր իրավաբանական բաժինների միջոցով:

Թե՛ ի՞նչ հաջողություններ ունի տնայնագործական-արդյունաբերական կոոպերացիան, այդ կարելի յե տեսնել հետևյալ տախտակից.

1924 թ. հունվ. 1-ին կազմակերպված էր	7.000	արտել	300.000	տնայնագործներով
1925	11.000	»	400.000	»
1926	11.500	»	450.000	»

Տնայնագործական-արհեստավորական կոոպերացիան շարունակում է մեծանալ: Կասկած չկա, ինչ որ նա մոտիկ ապագայում կընդգրկե տնայնագործների մեծ մասը:

ՀԱՐՅԵՐԿԻՆՆԻՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Գյուղում ազգա-
բնակչության վո՞ր մասն է սովորաբար պարապում ար-
հեստով:

Առաջ ի՞նչպես եյին արհեստավորին շահագործում միջ-
նորդ-գնողները:

Ի՞նչ գլխավոր նպատակներ ունի տնայնագործական
արհեստավորական կոոպերացիան:

Ի՞նչպես է ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿԱԳՈՒՄ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ.

Այժմ մենք գիտենք, Վոր կոոպերացիայի միջոցով
չքափոր և միջակ գյուղացիները ստանում են մեքենա,
միանում, կազմակերպվում և դրանով ազատվում շահա-
գործողներից: Ահա թե ինչ հետևանքների յենք հասել:
Կաթնային կոոպերացիան Խ. Ս. Հ. Մ. մեջ ընդգրկում է
կաթնային ամբողջ տնտեսության 90 տոկոսը (յուղի և
պանրի գործարաններ) և այդ արդյունաբերության նյու-
թերի, կահավորման և այլ պիտույքների պահանջը բավա-
րարում է 80 տոկոսով, միջոցներ է գործ դնում՝ արտա-
դրանքի վորակը բարձրացնելու: Կաթնային կոոպերացիան
կաթնային տնտեսության գլխավոր շրջաններում համարյա
ամբողջովին հաղթել է մասնավոր գործարանատերերին և
միջնորդ-գնողներին:

Մեծ աշխատանք է կատարել նաև կտավատի ար-
դյունաբերության կոոպերացիան:

Բայց չե՞ վոր կոոպերացիան վոչ միայն հում նյութ է
մատակարարում արդյունաբերությանը, քաղաքին տալիս
անդի մթերքներ, այլ և գյուղ է բերում գործարա-
նային ապրանքներ: Այդ անում է սպառողական կոոպե-

րացիան: Այդ կոոպերացիան նպատակ ունի մասնավոր
առևտրականին դուրս քշելու, վոր սա միջնորդի դեր չկա-
տարի արդյունաբերական ապրանքների և գյուղի սպա-
ռողների միջև:

Ի՞նչ է արված: Այս հարցին կպատասխանեն թվերը:
1923—24 թ. կեսին մասնավոր առևտրականի առևտուրը
կազմում էր մեր յերկրի առևտրի շրջանառության 50 տո-
կոսը: Նույն տարվա 2-րդ կեսին պատկերը փոխվում է.
մասնավոր առևտուրը մեր առևտրի շրջանառության մի
յերրորդ մասն էր կազմում, 34 տոկոսը: 1924—25 թ.
26 տոկոսը, 1925—26-ին՝ 25 տոկոսը: Այսպիսով, մաս-
նավոր առևտրականը որ-որի վրա սեղմվում է, և յեթե
նա մինչև հիմա գոյություն ունի, դրա պատճառը
մեր անկազմակերպ լինելն է: Թե սպառողական, թե
գյուղատնտեսական և թե արդյունաբերական կոոպերա-
տիվներում գլխավոր շարժիչ ուժը կազմում են անդամ-
ները, վորոնք անդամավճար են տալիս և ունեն իրենց
մասը (փայերը): Յեթե կոոպերատիվի անդամները աշխա-
տում են, հետևում են, ջանք են թափում, վոր իրենց կո-
ոպերատիվը լավ աշխատի, շատ ոգուտ տա, լավ պայքարե
մասնավորների հետ, նրանք շատ շուտով կստանան իրենց
աշխատանքի արդյունքը: Աչալուրջ անդամներ ունեցող
սպառողական կոոպերատիվից վոչ ապրանք կգողանան,
վոչ ել նրա հաշիվների մեջ սխալ կգտնեն:

Մեր արդյունաբերությունը մինչև հիմա չի կարող
բավարարել անհրաժեշտ պահանջը: Գործարանային ապ-
րանքների քանակը դեռ քիչ է: Դրա հետևանքով բարձրա-
նում են ապրանքների գները: Այնտեղ, ուր կոոպերատիվ
չկա, մասնավոր առևտրականը ոգտվում է և գները բար-
ձրացնում: Որինակի համար՝ 1926 թվի ապրիլի 2-ին չթի
և շաքարի գները կոոպերատիվներում և մասնավոր խա-
նութներում հետևյալն էյին.

	Հյուս. Կովկասում	Ուկրա- ինայում	Կենտր. նահանգներում	Արևմտյան Սիբիրում
Շաքարավազի գլուխ- վանքան կոոպե- րատիվում	28,0 կոպ.	25,8 կոպ.	28,0 կոպ.	31,0 կ.
Մասնավոր խանութ- ում	29,0 »	26,8 »	30,0 »	32,0 »
2թի մետրը (մոտ 1 1/2 արշին) կո- ոպերատիվում	45,0 »	57,7 »	49,0 »	45,0 »
Մասնավոր խանութ- ում	58,0 »	66,8 »	58,0 »	55,0 »

Բացի դրանից, հաճախ է պատահում, վոր մասնավոր առևտրականը չիթը ծախում է վոչ թե մետրով, այլ ար- շինով, ուրեմն և ավելի յե շահվում:

Այսպես ուրեմն, սպառողական կոոպերացիան կազմա- կերպելով գյուղական ազգաբնակչությանը՝ քաղաքից իր ժամանակին և մատչելի գներով ապրանք է ստանում և պայքարում մասնավոր առևտրականի դեմ:

Ինչպես վարկային գյուղատնտեսական կոոպերացիա- յին, նույնպես և սպառողական կոոպերացիային անհամա- գրվելու համար, չքավոր գյուղացիությունը մի շարք ար- տոնություններ են տրվում:

ՀԱՐՑԵՐ՝ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ի՞նչպես է կոո- պերացիան ոգնում գյուղացիներին՝ իրենց մթերքները ծա- խելու ուղղակի նրան, ում հարկավոր է:

Ի՞նչպես է կոոպերացիան գործարանային ապրանք- ները գյուղ հասցնում:

Ի՞նչ գլխավոր անելիքներ ունի սպառողական կոոպե- րացիան:

ԻՆՁՈՒ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ ԴԵՊՒ ՍՈՑԻԱԼԻԶՄ ՏԱՆՈՂ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆ Ե.

Մեր յերկիրը չքավորությունից ազատելու, տնտե- սությունը լավացնելու համար պետք է, վոր մենք միլիո-

նավոր մանր տնտեսությունները միացնենք, նրանց տանք մեքենաներ, կապենք ծանր արդյունաբերության հետ: Այդ ամենի համար անհրաժեշտ են միջոցներ, մեծ գու- մարներ: Իսկ մեր պետությունը այժմ այդպիսի հսկայա- կան միջոցներ չունի: Այս դեպքում ոգնության ե գա- լիս կոոպերացիան, վոր կոպեկներ հավաքելով՝ միևնույն նպատակի համար միացնում է միլիոնավոր աշխատավո- րությունը: Կոոպերացիան սովորեցնում է նոր կյանք հիմնել մասսաների ձեռքով: Միայն այդ դեպքում է, վոր նոր շի- նարարական աշխատանքը կարող է դառնալ մասսաների հա- մար հարազատ: Կոոպերացիան սովորեցնում է աշխատա- վորությունը բոլորովին այլ կերպ նայել կոլլեկտիվ աշխա- տանքի վրա: Կոոպերացիան հիմքից քանդում է անհատական տնտեսության մնացորդները: Այդ առթիվ ընկ. Լենինն իր հոդվածներից մեկում հետևյալն է գրել. «Միայն ա՛յն դեպ- քում, յեթե կարողանանք գյուղացիներին գործով ցույց տալ հանրային, կոլլեկտիվ աշխատանքի, հողի ընկերովի մշակման առավելությունները, յեթե կարողանանք գյու- ղացիներին ոգնել արտելային տնտեսությունների միջո- ցով,—միայն ա՛յն ժամանակ բանվոր դասակարգը, վոր պե- տական իշխանության գլուխ է անցած, իրոք կապացուցե իր ուղիղ վերաբերմունքը դեպի գյուղացիությունը, հաս- տատապես իր կողմը կքաշե բազմամիլիոն գյուղացիական մասսան: Իսկ կոոպերացիան դեպքում—մենք յերկու վոտ- ներով արդեն կանգնած կլինենք սոցիալիստական հողի վրա»: Ահա ինչու յե ասվում, թե կոոպերացիան սո- ցիալիզմի հիմնական ճանապարհն է: Այդ այն գլխավոր ուղին է, վորով գնալիս, կարելի յե շատ կարճ ժամա- նակվա ընթացքում, ցրված գյուղական միլիոնավոր մաս- սան խմբել մեքենայի շուրջը, գյուղատնտեսության վի- ճակը չեղած բարձրության հասցնել և դա սերտ կապել արդյունաբերության հետ:

ՀԱՐՑԵՐԻ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ. Ի՞նչպես ե կոոպե-
րացիան գյուղացիներին ոգնում՝ մեքենաներ գնելու հա-
մար միջոցներ գտնել:

Ընկ. Լենինի կարծիքով ինչո՞ւմն ե կայանում կոոպե-
րացիայի գլխավոր անելիքը գյուղում:

ԿՈՈՊԵՐԱՅԻՆՆԵՐ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.

Սպառողական կոոպերացիան. Սպառողական կոոպե-
րացիան գրավել ե յերկրի շուկայի մանրածախս առևտրի
50 տոկոսը. իսկ յեթե վերցնելու լինենք միմիայն գյու-
ղական վայրերի առևտուրը, ապա կտեսնենք, վոր կոոպե-
րացիան այստեղ իշխում ե 80 և ել ավելի տոկոսով: Կո-
ոպերացիայի սկզբնական ցանցն անցյալ 1925—26 թվերին
ունեցել ե 14 միլիոն ուղբու առևտուր և ծրագրել ե ընթացիկ
տարվա համար 18 միլիոն ուղբու շրջանառություն:

Հայկոոպը նույնպես մեծ նվաճումներ ե կատարել:
Նրա շրջանառությունն աճել ե,—3 և կես միլիոնից
հասել ե 7 միլիոնի. այժմ նա ծրագրում ե 8 միլիոնի
առևտուր անել:

Հայաստանի գյուղերում և քաղաքներում կոոպերա-
ցիան ունի մոտ 300 առևտրական կետ:

Կոոպերացված են ավելի քան 65 հազար մարդ, դրան-
ցից մոտ 15 հազարը՝ բանվորներ ու ծառայողներ են, մոտ
20 հազարը՝ չքավոր գյուղացիներ, իսկ մնացածի ճնշող
մեծամասնությունը միջակ գյուղացիներ են:

Չքավոր գյուղացիներին տրված ե յեղել մեծ արտո-
նություններ. նրանց յերկար ժամանակ ե տրվում փա-
յավճարը մոծեղու. նրանց անդամագրում են՝ նրանցից
ընդունելով մուտքի վճարը և փայավճարի մի մասը:

Նույն վերաբերմունքը դեպի չքավոր գյուղացիու-
թյունը շարունակվում ե նաև հիմա, և շարունակվելու յե:
Մինչդեռ մնացած գյուղացիներից և ծառայողներից, այժմ

անդամագրվելու ժամանակ, պահանջվում ե լրիվ փայճ
Այնուհետև, մոտ 10 հազար չքավոր գյուղացիների անդա-
մագրել են կոոպերացիային՝ ի հաշիվ այն ֆոնդի, վոր
կազմված ե կոոպերացիայի գուտ վաստակի ու փոխոգկոմ-
ների գումարների մասհանումներից:

Ապրանքների գները վորոշ չափով իջեցրված են, բայց
պետք ե ասել, վոր կոոպերացիան այս ապարիզում քի՛չ
նվաճումներ ունի: Ծիշտ ե, անցյալ տարվա համեմատու-
թյամբ այս տարի ծախսերը փոքր են, ծախսերի կրճա-
տում տեղի յե ունեցել, բայց այստեղ ել չի արված այն,
ինչ կարելի յեր սպասել: Կոոպերացիայի ստորին ցանցն
այս խնդիրը դեռ չե լուծել, այս հարցին լուրջ չե վերա-
բերվել:

Մենք թվեցինք մեր կոոպերացիայի մի շարք նվա-
ճումները, բայց նա ունի և շատ թերություններ,
վորոնց դեմ մենք կռվում ենք, բայց դեռ չենք կարողա-
ցել լիովին վերացնել:

Բացի ծախսերի կրճատման ու գների իջեցման խն-
դրից, կոոպերացիայի առաջ կանգնած ե վաճառվող ապ-
րանքների վորակի բարձրացման հարցը: Մեր բանվորի և
գյուղացու պահանջները դեռ լավ չեն ուսումնասիրված:
Շատ անգամ կոոպերատիվներում չեն գտնվում գյուղա-
ցուն անհրաժեշտ մի շարք ապրանքներ, թեկուզ հենց
մանրեղեն: Խոսքը, իհարկե, մանուֆակտուրայի մասին չե.
մանուֆակտուրա քի՛չ կա, դժվար ե ճարվում: Բայց չե՞
վոր բացի մանուֆակտուրայից ուրիշ ապրանքներ ել կան,
վոր գյուղացուն հարկավոր են: Կոոպերացիան կարողացել ե
հիմնական ապրանքների շուկան գրավել: Մանուֆակտու-
րան, աղը, շաքարը, նավթը, ալյուրը—նրա միջոցով են
հասնում գյուղ: Բայց մնացած ապրանքները դեռ մինչև
այժմ ել մասնավոր առևտրականների ձեռքերում են,
նրանց վրա կոոպերացիան քի՛չ ուշադրություն ե դար-

րել: Կաշվեղենի, գալանտերեյի, մանրեղենի և անտեսա-
կան մի շարք ապրանքների (կացին, մանգաղ) վրա մեծ
ուշադրություն պիտի դարձնել: Այս ապրանքների սով-
չկա քաղաքներում, այս ապրանքները հեշտ են գտնվում,
և դրանց լավ տեսակները, լավ վորակինը պիտի գնել
և գյուղ տանել: Լավ վորակի ապրանք գնելու վրա մեր
գյուղի կոոպերատիվները ուշք չեն դարձնում: Գներն ել
կարելի յե իջեցնել, կոոպերատիվի ծախսերն ել կարելի
յե կրճատել, ապրանքների վորակն ել լավացնել և ցան-
կացած ապրանքները գյուղում ունենալ:

Այս բոլորը կարելի յե իրականացնել, յեթե գյուղա-
ցիությունը ակտիվ լինի, կոոպերատիվին մոտ կանգնի,
խանութային հանձնաժողովների աշխատանքներին զարկ
տա, վատ վորակի ապրանքը չգնի ու վարչությունից պա-
հանջի, վորնա ի կատար ածի Լենինի՝ կոոպերացիային տված
պատգամը—«գյուղացուն լավ և եժան ապրանք հասցրո՛ւ»:
Այն ժամանակ մեր նվաճումները ավելի կմեծանան:

Գյուղացիներս կոոպերացիան. Գյուղատնտեսա-
կան կոոպերացիան այս վերջին յերեք տարվա ընթացքում
խոշոր չափով առաջադիմում ե և Հայաստանի գավառների
գիտակից գյուղացիներն այժմ խմբված են զանազան
գյուղկոոպերատիվների շուրջը—մինչև 31.000 տնտեսու-
թյուններ, վոր կազմում ե Հայաստանի ամբողջ տնտե-
սությունների 20 տոկոսը կամ մեկ հինգերորդ մասը:

Գյուղատնտեսական կոոպերացիան մեզ մոտ ունի
220 միավոր: Այդ 220 կոոպերատիվներն այս 1926 թվի
ընթացքում պատրաստել են և վաճառահանել 3.113.000
ռուբլու մթերքներ և հում նյութեր Յերևանի, Թիֆլիսի,
Բազմի և Մոսկվայի շուկաներում: Այդ կոոպերատիվներն
այս 1926 թվի ընթացքում բաժանել են մեր գյուղացիու-
թյան, վարկի կարգով, 953 հազար ռուբլու գործիքներ,
մեքենաներ և նյութեր:

Ներկայումս մեր գյուղկոոպերատիվներն աշխատեցնում
են 108 տրակտոր, վորոնք վարում են գլխավորապես
լժկանագուրկ չքավոր ու միջակ գյուղացիների հողերը:
Ծրագրված ե առաջիկա գարնանը բերել ևս 30 տրակտոր՝
բաշխելու կոոպերատիվներին, չքավորների հողերը վարելու
համար: Անհրաժեշտ ե, վոր մեր գյուղկոոպերատիվները
առաջիկայում իրենց աշխատանքներն ավելի ևս կանոնա-
վորելու համար ձեռք առնեն հեաեյալ միջոցները—

1) Իրենց սեփական միջոցները ուժեղացնելու համար՝
գանձեն փայտվճարները, առանց վորի հնարավոր չե հե-
տագա աշխատանքների առաջադիմությունը:

2) Գյուղատնտեսական նպատակային վարկերը բաց
թողնեն գլխավորապես լժկան, կով, գութան չունեցող
չքավոր գյուղացիներին կամ չքավոր գյուղացիներից կազ-
մված կոլլեկտիվներին՝ միասին ոգտագործելու նպա-
տակով:

3) Աշխատել, վոր անդամների կողմից շուկա հանվող
մթերքները վաճառվեն կոոպերատիվների միջոցով, չգցելով
մասնավոր առևտրականների ձեռքը:

4) Նոր անդամներ ընդունելիս՝ լինել չափազանց
զգույշ, վորպեսզի կոոպերատիվների մեջ չանդամագրվեն
խարդախ և անպարտաճանաչ անձնավորություններ և ոգ-
տագործեն գյուղատնտեսական վարկը ու հետագայում
չվերադարձնեն:

5) Կյանքի կոչել վերստուգիչ հանձնաժողովներին և
ստիպել, վոր հետաքրքրվեն կոոպերատիվների գործերով,
ստուգեն հաշիվները և այլն:

6) Կազմակերպել ժողովներ, դասախոսել և զրուցել
գյուղկոոպերացիայի զաղափարների տարածման, նրա նշա-
նակության մասին, ձեռք բերել անդամների համար մատ-
չելի գրականություն:

Գյուղատնտեսական կոոպերացիայի առաջին գործը

ԽՆԴԻՐՆԵՐ՝ ԿԱՐԴԱՅԱԾԸ ՄՇԱԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.

Ձեռք բերեք այն արտեղենների, ընկերությունների կա-
նոնադրությունը, զոր ձեզ հետաքրքրում է, և ուսումնասի-
րեցեք: Առանձին ուշադրություն դարձրեք, թե ի՞նչ արտո-
նություններ պետք է արվեն չքավոր գյուղացիներին:

Խնդրեցե՛ք սպառողական կոոպերացիայի աշխատանքներին մասնակցող ձեր ներկայացուցչին, վոր նա իր աշխատանքի մասին ձեզ զեկուցե: Թող նա ձեզ պատմե, թե վերջին ամիսներին ի՞նչպես է աշխատել կոոպերացիան, վոր՞ բան ոգուտ է ստացել և ինչի վրա յե ծախսվել այդ ոգուտը:

69

Մեր արդյունաբերությունը	3
Մեր արդյունաբերության հետագա զարգացման ուղիները	20
Գյուղական տնտեսության զարգացումը	37
Կուլակի, միջակի և չքավորի տեսակներ	53
Կոպերացիան իՍՍՀՄ մեջ և նրա նշանակությունը գյուղատնտեսության համար	70

Առաջին պրակի բովանդակութիւնը

Առաջաբան. Ի՞նչպե՞ս պետք է այս գրքից ոգտալ[ել] (մեթոդ, ցուցմունքներ).

- I. Մեր յերկիրը.
- II. Ո՞վ է ինչպես է մեր յերկիրը կառավարում.
- III. Խորհուրդների աշխատանքը գյուղում.
- IV. Ազգային հարցը է ինչպես է նա լուծվել ԽՍՀՄ մեջ.

ՅԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱԿԻ ԲՈՎԱՆՂԱԿՆԵԹՅՈՒՆԸ

- I. Կուսակցության և գյուղական կոմունիստի մասին.
- II. Կոմյերթամիություն անհիշեցնելը.
- III. Կարմիր բանակը.
- IV. ՊՍՀՄ և ուրիշ լեզուները.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0187414

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.

**ПОЛИТИЧЕСКИЕ БЕСЕДЫ
с КОМСОМОЛЬЦЕМ**

по В. ВИРГАНСКОМУ

На армянском яз.

Выпуск II.

**Центральное Издательство Народов Союза С. С. Р.
Москва, Никольская, 10.**